

Romani CRISS

Centrul Romilor pentru Interventie Sociala si Studii

Str. Buzesti nr. 19, Sector 1

Bucuresti – Romania

Tel: 004 021 / 310 70 60/70

Fax: 004 031 815 7623

E-mail: office@romanicriss.org

www.romanicriss.org

PARTICIPAREA POLITICĂ A ROMILOR DIN ROMÂNIA

**Ana Bleahu, cercetător ICCV
Valeriu Frunzaru, asistent SNSPA**

„să ne pună și nouă cineva un lider”
(etnic rom, focus grup, Spanțov, Călărași)

Pentru ca o democrație să fie considerată ca fiind consolidată ea trebuie să aibă drept caracteristică esențială participarea politică. Problema participării la viața politică ridică numeroase întrebări normative: Cine participă? Cum participă cetățenii? Care sunt consecințele și eficiența participării? În ce măsură cetățenii se simt reprezentați de elitele conducătoare?

Pornind de la această conceptualizare complexă studiul de față își propune să abordeze problematica participării politice a romilor în România. Obiectivul general este așadar descrierea comportamentului de participare politică a cetățenilor de etnie romă și elaborarea unor recomandări generale pentru îmbunătățirea acesteia.

Premise teoretice

Conceptul de participare politică este un concept extrem de cuprinzător.

Robert Dahl (2000) demonstrează că participarea politică a unui număr cât mai mare de cetățeni implică existența a opt garanții, și anume: libertatea de a forma organizații și de a face parte din organizații, libertatea de expresie, dreptul de vot, eligibilitatea pentru funcții publice, dreptul liderilor politici de a concura pentru voturi de susținere, surse alternative de informare, alegeri libere și corecte, instituțiile care elaborează politicile guvernamentale să depindă de voturi și de alte moduri de expresie a preferințelor.

Participarea poate fi analizată din două perspective: participarea vizibilă și participarea latentă (Pasquino 2002, p.24). Primul tip de participare, cea vizibilă, poate fi definită ca fiind un ansamblu de acte și de atitudini care tind să influențeze – într-un mod mai mult sau mai puțin direct – deciziile celor care dețin puterea în sistemul politic sau în organizațiile politice luate separat, precum și alegerea lor, în perspectiva de a păstra sau de a modifica structura și valorile sistemului intereselor dominante (Pasquino, 2002, p. 34). Celălalt tip de participare, participarea latentă, presupune existența unei opinii publice interesate de politică, care, din diferite motive (fie datorită satisfacției față de buna funcționare a sistemului politic, fie datorită neîncrederii în propriile capacități de acțiune), se pune în mișcare destul de rar și nu într-o manieră constantă, dar dispune de capacitatea de a participa.

Analiza fenomenului participării politice a romilor în România se va face pe două paliere: abordarea fenomenului de participare politică activă, vizibilă (respectiv modul în care sunt îndeplinite cele opt criterii fundamentale delimitate de Dahl) și reconsiderarea participării politice a romilor din perspectiva performanței și eficienței acesteia.

Premise metodologice

Principalele metode care vor fi utilizate sunt: analiză secundară, analiză de conținut, analiză statistică a unor baze de date și analiza calitativă.

Analiza secundară va fi utilizată pentru:

- evaluarea rapoartelor de monitorizare a alegerilor prezidențiale din turul II
- analiza rapoartelor oficiale ale Biroului Central Electoral
- analize statistice descriptive pe diverse baze de date în principal Barometrele de opinie publică, 2000-2004¹
- analiza programelor electorale ale partidelor cu privire la referințele orientate către populația de etnie romă;

Analiza calitativă a constat în efectuarea unor interviuri semi-structurate cu lideri romi și a unor focus grupuri cu etnici romi în mai multe comunități.

În selectarea comunităților s-a încercat acoperirea mai multor criterii cum ar fi:

¹ Demersul metodologic a ridicat dificultăți datorate faptului că nu toate aspectele studiate au fost reprezentate în aceeași formă de-a lungul acestor 11 ani în BOP, nici în aceeași măsură. De exemplu, atitudinea față de integrarea în Uniunea Europeană este exprimată, în funcție de contextul social și de momentul exprimării opiniilor, în sensul utilității percepute dar și al nivelului de pregătire pentru aderare sau al temerilor și atracției față de ideea integrării. Adesea, date despre un aspect specific sunt prezente într-un singur BOP iar aceasta nu permite conturarea unei dinamici a fenomenului. Dificultățile metodologice au rezidat și din proporțiile mai mici de respondenți care se declară romi. Analiza este efectuată pe un esantion agregat din datele mai multor eșantioane, astfel că totalul romilor la care ne vom referi este de 614 respondenți. Tendința urmată de volumul eșantionului de romi al fiecărui BOP a fost crescătoare de-a lungul anilor, ca și procentul reprezentării acestora în sondajele de opinie - de la 0.9% în 1995 la 2.1% în 2001 (tabelul 1).

1. nucleul identitar al comunităților:

- identitate culturală, lingvistică (comunitățile tradiționale: căldărari (Sărulești, jud. Călărași), spoitori (Giurgiu, jud. Giurgiu), țigani turci (Babadag, jud. Tulcea)
- identitate de istorie a locuirii (cartiere gen Zăbrăuți – București, Doi Moldoveni – Călărași, Turdaș – Hunedoara)
- identitate religioasă romi musulmani (Babadag), pentecostali (Spațov)

2. nivelul de agregare spațială

- comunități compacte (Sărulești, jud Călărași “o comunitate de căldărari, Spațov, jud
- comunități izolate (gen Dragoslavele, jud Arges un grup de 800 de rudari situați pe Valea Hotarului,)
- comunități dispersate (Giurgiu, jud. Giurgiu)

3. nivelul de sărăcie-bunăstare la nivel comunitar:

- comunități sărace: Spațov (jud. Călărași), Valea Hotarului (jud. Argeș), Turdaș (jud. Hunedoara)
- comunități bogate: Craiova (jud. Dolj)

Obiectivele specifice ale studiului sunt:

- evaluarea rapoartelor de monitorizare a alegerilor prezidențiale din turul 2 de scrutin (elaborate de reprezentanții Romani CRISS și Pro Democrația)
- nivelul de reprezentare la nivel național a etnicilor romi (analize efectuate pe baza datelor Biroului Electoral Central la nivelul anilor 2004)
- trecerea în revistă a principalelor partide, alianțe ale minorității roma
- surprinderea în dinamică a profilului orientării politice a populației de etnie romă prin efectuarea unor analize statistice descriptive utilizând în principal datele Barometrelor etnice
- autopercepția populației de etnie romă în ce privește actul politic și electoral și rolul acestuia în reducerea excluziunii și marginalizării.
- analiza programelor electorale ale partidelor și alianțelor parlamentare: Alianța D.A. PNL-PD, PDSR, UDMR, PUR, PRM, respectiv ale organizațiilor politice care reprezintă etnia romă: Partida Social Democrată a Rromilor și Asociația pentru Unitatea Romilor
- surprinderea principalelor efecte ale integrării României în Uniunea Europeană asupra participării politice a romilor și evaluarea principalelor reglementări generale ale Uniunii Europene în ceea ce privește minoritățile precum și cele referitoare la minoritatea romă

Minorități și organizații ale minorităților în România

Gradul de participare a membrilor societății la viața politică, eficiența și responsabilitatea acestora este legată în mod direct, de modul de funcționare a sistemului politic.

Fondul și funcționalitatea structurii politice în România sunt reglementate printr-o serie de acte legislative cum ar fi: Constituția României și legislația electorală în vigoare².

În conformitate cu art. 40, pct. 1 al Constituției României și cu legislația electorală în vigoare, cetățenii au dreptul de a se asocia liberi în partide politice, dar condițiile legale de constituire unui partid pot face dificilă beneficierea de acest drept. Legea partidelor politice din ianuarie 2003 (legea nr. 14/2003) față de legea 27 din 1996 înăsprește condițiile de creare a partidelor politice. Dacă în legea din 1996 erau suficienți 10.000 de membri fondatori din 15 județe, cu cel puțin 300 de persoane din fiecare județ, în legea partidelor politice din 2003, numărul de membri fondatori necesari pentru înființarea unui partid a fost ridicat la 25.000 din 18 județe, cu cel puțin 700 de membri din fiecare județ. Putem spune că libertatea de asociere într-un partid politic a fost limitată de înăsprirea condițiilor de constituire a unui partid politic.

Conform legii 43/2003 cu privire la finanțarea activității partidelor politice și a campaniilor electorale, toate partidele politice primesc anual subvenții de la bugetul de stat. Partidele care au mandate în cel puțin una dintre cele două Camere primesc în plus o subvenție de bază, care însumate reprezintă o treime din subvenția bugetară alocată partidelor politice. Mai mult, fiecare partid din Parlament primește și o subvenție proporțională cu numărul de mandate obținute, dar fără ca vreun partid parlamentar să

² Principalele legi în domeniul care au reglementat alegerile prezidențiale din 2004 au fost: CONSTITUTIA ROMÂNIEI *** Republicată; LEGEA Nr. 370 din 20 septembrie 2004 pentru alegerea Președintelui României; LEGEA Nr. 373 din 24 septembrie 2004 pentru alegerea Camerei Deputaților și a Senatului; HOTĂRÂREA Nr. 1610 din 7 octombrie 2004 privind stabilirea unor măsuri pentru organizarea și desfășurarea alegerilor pentru Camera Deputaților, Senat și Președintele României în anul 2004; HOTĂRÂREA Nr. 1611 din 7 octombrie 2004 privind cheltuielile necesare pentru pregătirea, organizarea și desfășurarea alegerilor pentru Camera Deputaților, Senat și Președintele României din anul 2004; HOTĂRÂREA Nr. 1612 din 7 octombrie 2004 privind modelul timbrului autocolant, condițiile de tipărire, de gestionare și de utilizare a acestuia la alegerile pentru Camera Deputaților, Senat și Președintele României din anul 2004; HOTĂRÂRE Nr. 1613 din 7 octombrie 2004 privind modelul ștampilelor care vor fi folosite la Biroul Electoral Central, birourile electorale de circumscripție și oficiile electorale, modelul copiei de pe lista electorală permanentă, modelul listei electorale speciale, al listei susținătorilor, precum și modelul listei membrilor organizației cetățenilor aparținând minorităților naționale, care vor fi folosite pentru alegerea Camerei Deputaților, a Senatului și a Președintelui României în anul 2004; HOTĂRÂRE Nr. 1614 din 7 octombrie 2004 pentru aprobarea programului calendaristic privind realizarea acțiunilor prevăzute în Legea nr. 373/2004 pentru alegerea Camerei Deputaților și a Senatului și în Legea nr. 370/2004 pentru alegerea Președintelui României; ORDONANȚĂ DE URGENTĂ Nr. 80 din 14 octombrie 2004 privind modificarea și completarea unor dispoziții din Legea nr. 373/2004 pentru alegerea Camerei Deputaților și a Senatului

primească o subvenție mai mare de cinci ori subvenția de bază. Prin urmare, este foarte dificil pentru un partid proaspăt creat să facă față din punct de vedere financiar luptei politice cu partidele deja membre în Parlament.

Pentru o minoritate, alta decât cea maghiară, este foarte dificil să obțină, în urma alegerilor mandate în Parlament, ținând cont de faptul că pentru un județ, numărul minim de mandate este de 4 pentru deputați și de 2 pentru senatori și maxim, pentru județele cu o populație numeroasă – Prahova și Iași, de 12 pentru deputați și 5 pentru senatori³.

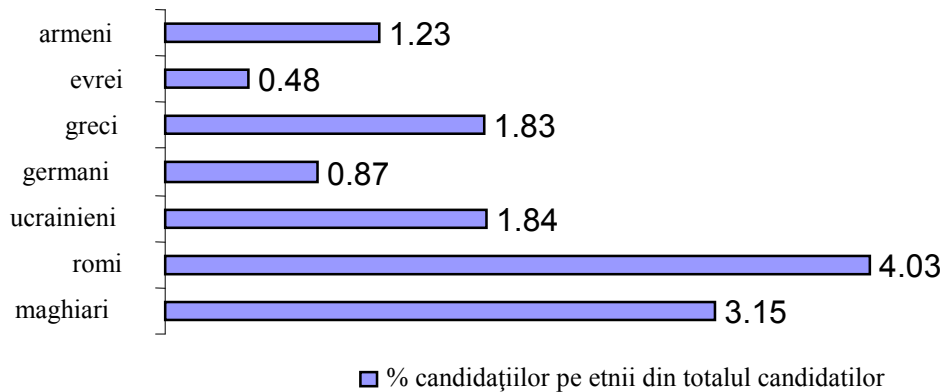
Conform art. 62 din Constituție, organizațiile cetățenilor aparținând minorităților naționale, care nu obțin mandate în Parlament în urma alegerilor, au dreptul la câte un loc de deputat conform legii. Numai că legea nr. 373 din 2004 pentru alegerea Camerei Deputaților și a Senatului, în raport cu legea similară nr. 68 din 1992, a înăspriț condițiile de acces la mandatul de deputat stipulat de articolul 62 al Constituției. Astfel, dacă în legea din 1992 organizațiile de cetățeni aparținând unei minorități naționale, care nu au obținut în urma alegerilor cel puțin un mandat de senator sau deputat, au dreptul la un mandat de deputat dacă au obținut pe întreaga țară cel puțin 5% din numărul mediu de voturi valabil exprimate pe țară pentru alegerea unui deputat, legea din 2004 ridică ștacheta la 10%. Mai mult, conform legii nr. 373 din 2004, sunt din nou avantajați organizațiile cetățenilor care sunt deja în Parlament. Acestea nu mai trebuie să prezinte asemenea organizațiilor extra-parlamentare aparținând minorităților naționale liste în care să fie trecuți cel puțin 15% din membri respectivei minorități, fără însă a depăși în mod obligatoriu 25000 de membri din 15 dintre județe țării și din municipiul București, dar nu mai puțin de 300 de persoane pentru fiecare județ și pentru municipiul București.

În total, în România, la alegerile generale din 2004 au fost înscrise 24 de partide și alianțe politice și 28 de organizații ale minorităților. Așadar, 28 de mandate din totalul de 314 la Camera Deputaților au revenit organizațiilor minorităților. Toate minoritățile au fost extrem de active având în total 3283 de candidați (în contextul în care toate celelalte partidele politice din România au avut 6704).

Din totalul de 137 mandate pentru Senat 1 mandat a revenit organizațiilor minorităților.

³ Vezi Legea 373/2004 pentru alegerea Camerei Deputaților și a Senatului, Anexa 1.

Grafic.nr Nivelul de reprezentare a minorităților în structurile centrale ale statului raportat la totalul candidațiilor la nivel național:

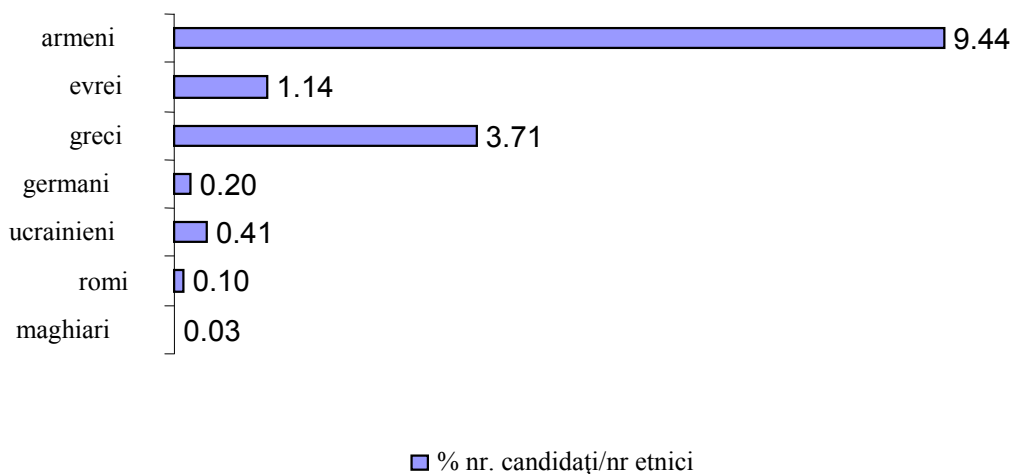

Sursa: Calcule făcute pe baza datelor oficiale ale Biroului Electoral Central și ale Institutului Național de Statistică.

Din graficul prezentat se poate observa că la nivel național romii au fost minoritatea cu cel mai mare număr de candidați propuși.

Numărul candidațiilor propuși de către diversele etnii nu este proporțional cu numărul etnicilor respectivi la nivel național. Așadar minoritatea cea mai activă politic din acest punct de vedere este minoritatea armeană (1 din 10 armeni din România a fost candidat la Camera Deputaților sau Senat).

Grafic nr. Nivelul de reprezentare diverselor etnii în structurile centrale ale statului raportat la dimensiunile etniei (numărul candidaților propuși de către diversele etnii raportat la numărul total al etnicilor respective)

Sursa: Calcule făcute pe baza datelor oficiale ale Biroului Electoral Central și ale Institutului Național de Statistică.

Majoritatea minorităților din România (maghiari, armeni, eleni, evrei, germani, rușii lipoveni, ruteni, sârbi, slovaci și cehi, tătari turco-musulmani, ucrainieni) au fost reprezentate la alegerile din 2004 de câte o singură organizație politică. Croații, italienii, polonezii și romii s-au grupat în câte 2 organizații, iar bulgarii, macedonenii și turcii în trei organizații

Romii și organizații ale romilor în România

Romii din România nu au avut niciodată, până în 1990, o participare politică directă și în nume propriu. (Burtea, 2003)

„noi romii suntem tineri în politică. Anul nașterii noastre ca politicieni care să ne asumăm propria etnie este 1990. Maghiarii au avut emisiunile lor, ziarelele lor⁴, școlile lor chiar și înainte de 1990, noi nu am existat. Ei aveam sprijinul Ungariei. Noi în 1990 aveam doar doi sociologi pe care să-i scoatem în față.” (lider rom)

Începuturile organizării civice și politice a minorității romie se găsesc în perioada interbelică, în perioada manifestării libertăților democratice.

Prima organizație romă a luat ființă în anul 1926⁵ în Clabor. În 1929 este înființată Asociația generală a Romilor din România. În aprilie 1933, Calinic I. Popp Șerbănoiu a pus bazele „Asociației Generale a Țiganilor din România”, care a lansat un „Apel către toți țiganii din România”. Acest „apel” cuprindea cereri cu privire la drepturi culturale și sociale: accesul la educație, pregătirea profesională calificată, editarea unui organ de expresie pentru minoritatea romă, construirea de cantine pentru săraci, cămine pentru cei fără locuințe, asistență medicală și juridică gratuită etc.

În septembrie 1933, apare Uniunea Generală a Romilor din România (U.G.R.R) sub conducerea lui A. Lăzăroiu-Lăzărică. În mai 1934 în fruntea U.G.R.R va veni ca „voievod al romilor” Gheorghe Niculescu, care va conduce Uniunea până în anul 1948, când a fost desființată de autoritățile comuniste. U.G.R.R a fost cea mai importantă organizație a romilor și singura care a acționat la nivelul întregii țări. Dacă ar fi să dăm crezare statisticilor Uniunii, aceasta cuprindea, în anul 1939, 40 de filiale județene și 454 subcentre cu un număr total de 784.793 de membrii⁶.

În perioada 1948-1989, romii nu au fost considerați în rândul naționalităților conlocuitoare, așadar primele organizații civice romie au apărut abia după căderea regimului comunist.

⁴ Primele publicații romie apar în 1990: "O glaso al rromengo", supliment al revistei "Baricada" (Timișoara); "Aven amentza" (București), condusă de Vasile Ionescu; "Șatra" (Slobozia), condusă de Gheorghe Păun Ialomițeanu; "Neo drom" (Sibiu), condusă de Florin Cioaba; "Divano rromano" (Sibiu), condusă de Luminita Mihai Cioaba.

⁵ apare ziarul Neamul Țigănesc

⁶vezi Breviar de istorie a romilor

În perioada 1970 și 1997 romii au fost pur și simplu ignorați.

În perioada 1977 – 1983, are loc derularea Programului Partidului Comunist Român "Integrarea țiganilor" prin Ministerul Afacerilor Interne. Acesta cuprindea "Platforma de măsuri cu privire la încadrarea în muncă și integrarea socială a țiganilor", care propunea următoarele măsuri: 1. înregistrarea și sedentarizarea populației țigănești; 2. încadrarea în muncă; 3. asigurarea unor condiții decente de locuire; 4. îmbunătățirea stării de sănătate și asistența socială; 5. îmbunătățirea vieții culturale și creșterea nivelului educațional; 6. rezolvarea unor probleme organizatorice.

Regimul comunist nu era interesat de existența și funcționalitatea unei deschideri multiculturale autentice. Sintagma de "națiuni conlocuitoare" și aceea de "maghiari, germani și alte naționalități" reduceau eterogenitatea și diversitatea etnică la două etnii: maghiari și germani.

„Ceașescu considera romii ca fiind români, aveau locuri de muncă, aveau locuințe, aveau cu ce să își întrețină familia. După revoluție recunoașterea romilor ca minoritate a fost singurul lucru bun pentru noi, dar odată cu aceasta a apărut și discriminarea. Pe vremea lui Ceașescu nu se puneau problema ca cineva să nu fie angajat pentru că e rom, dar acum și în ziare scrie că nu angajăm romi. Odată cu democrația drepturile sunt mult mai multe, dar sunt doar apă de ploaie, iar minoritatea romă a devenit mult mai săracă și mai discriminată.” (lider rom)

După 1990, au apărut diverse organizații ale romilor. Numărul, mărimea, durata de viață și relevanța acestora pe scena politică a fluctuat de la un an la altul. De regulă, acestea s-au coagulat în jurul unor activiști carismatici de etnie romă. Răspândirea geografică și eterogenitatea intra-etnică a susținut apariția concomitentă a organizațiilor în mai multe locuri din țară:

„Deva este leagănul formării primelor mișcări ale romilor. De aici a plecat ideea Uniunii democratice a Romilor din România, care s-a transformat în Uniunea Generală a romilor condusă de un avocat.” (lider rom, Jud Hunedoara)

„La Sibiu, a fost încă de pe vremea lui Ceașescu locul de unde se ținea legătura cu puterea. Aici s-au format liderii de drept ai romilor. De aici a pornit ideea de organizare politică.” (lider rom, jud. Sibiu)

Această diversitate a organizațiilor politice ale romilor sunt expresia existenței unor comunități intra-etnice diferite și poate fi considerată ca o dovadă a corectitudinii jocului politic democratic: “este un paradox să ceri romilor ceea ce nici un stat democratic nu acceptă în relație cu sine însuși: un sistem unipartinic.” (Jean Pierre Liegeois, 2003)

Diversele organizații romi vizibile pe scena politică românească (respectiv, care au avut candidați pe listele Camerei Deputaților sau Senatului și durata electorală de viață a acestora (participarea la alegeri naționale) sunt redate în tabelul următor:

Tabel nr. Organizațiile romilor apărute după 1990

Formațiunea politică	1990	1992	1996	2000	2004
Uniunea Democrată a Romilor din România	X	X	-	-	-
Societatea Romilor din București	X	-	-	-	-
Partidul Unit Democrat al Romilor, Rudarilor, și Lăutarilor din România	X	-	-	-	-
Partidul Țiganilor din România	X	X	-	-	-
Partidul Democrat Creștin al Romilor din România	X	-	-	-	-
Uniunea Libera Democratică a Romilor din România	X	-	-	-	-
Partida Romilor	-	X	X	X	X
Uniunea Liberă Democratică a Romilor din România	-	X	-	-	-
Uniunea Generală a Romilor din România	-	X	-	-	-
Uniunea Romilor	-	-	X	-	-
Comunitatea Etnică a Romilor din România	-	-	X	-	-
Uniunea Romilor Județul Constanța	-	-	X	-	-
Centrul Creștin al Romilor din România	-	-	-	X	-
Alianța pentru Unitatea Romilor	-	-	-	-	X

Sursa: Biroului Electoral Central și Institutul Național de Statistică.

Mișcarea de emancipare a romilor din România începe în 1990, prin fuziunea primelor structuri de organizare ale minorității rome din România, Uniunea Democrată a Romilor și Societatea Romilor din București și alegerea ca președinte a lui Ion Onoriu.

În 1992, Uniunea Democrată a Romilor se autodesființează datorită conflictele de viziune și diferențelor de abordare a problematicii romilor. Mișcarea romilor se fracturează, liderii acesteia înființându-și organizații "personale": Ion Onoriu, Gheorghe Raducanu și Gheorghe Ivan, transformă Societatea Romilor din București în Partida Romilor; Ion Cioaba se proclamă "rege internațional al romilor"; Nicolae Gheorghe înființează Federația Etnică a Romilor, mai apoi Centrul romilor pentru intervenție socială și studii "Romani CRISS"; Vasile Ionescu - Fundația Culturală pentru Emanciparea Romilor "Aven amentza", mai apoi Centrul Romilor pentru Politici Publice "Aven amentza"; Nicolae Bobu și Dumitru Ion Bidiia înființează Uniunea Generală a Romilor din România.

Tabel nr. Rezultatele obținute de formațiunile politice reprezentante ale minorității rome, în alegerile pentru Camera Deputaților la alegerile din 1996, 2000, 2004.

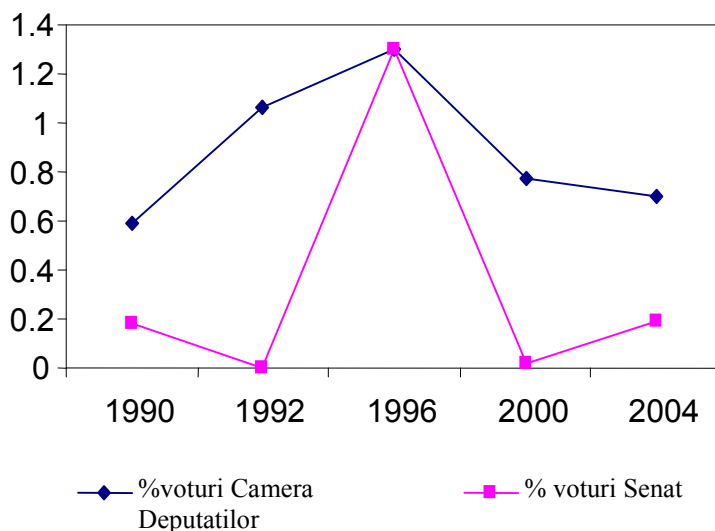
Partidul, formațiunea politică	Voturi valabil exprimate obținute			% voturi obținute față de total voturi valabil exprimate		
	1996	2000	2004	1996	2000	2004
Partida Romilor ⁷	82.195	71.786	56.076	0,67	0,66	0,55
Centrul Creștin al Romilor din România		12.171			0,11	
Alianța pentru Unitatea Rromilor			15.041			0,14
Unirea Romilor	71.020			0,58		
Comunitatea Etniei Rromilor din România	5.227			0,04		
Uniunea Rromilor - Județul Constanța	640			0,01		
Asociația Social Culturală a Romilor	439			0,00		

Sursa: Calcule făcute pe baza datelor oficiale ale Biroului Electoral Central și ale Institutului Național de Statistică.

De-a lungul anilor toate formațiunile politice care au reprezentat etnia romă au cumulat sub 1,4% din totalul voturilor la nivel național. Anul de vârf al concentrării voturilor etnicilor romi pentru formațiuni politice rome a fost anul 1996. Alegerile din 2004 au readus nivelul voturilor aproape de anul 1990 când formațiunile politice de etnie romă au concentrat sub 0,6%. Dimensiunea la care aceste organizații politice ale romilor au coagulat voturile etnicilor romi de-a lungul anilor raportat la totalul voturilor la nivel național este redată în graficul următor:

⁷ Din „Partida Social-Democrată a Romilor”.

Grafic nr. Dinamica ponderii voturilor date organizațiilor Rome (% din totalul voturilor la nivel național pentru Camera Deputaților și Senat)

Sursa: Calcule făcute pe baza datelor oficiale ale Biroului Electoral Central și ale Institutului Național de Statistică.

Tabel nr. Prezentarea situației voturilor organizațiilor rome

Anul electoral	Nr.voturi ale organizațiilor rome pentru Camera Deputaților	% voturilor organizațiilor din totalul voturilor pentru Camera Deputaților	Nr.voturi ale organizațiilor rome pentru Senat	% voturilor organizațiilor din totalul voturilor rome pentru Senat
1990	80418	0.59	25412	0.18
1992	116108	1.07	0	0.00
1996	159082	1.30	160106	1.30
2000	83957	0.77	2045	0.02
2004	71117	0.70	19109	0.19

Sursa: Calcule făcute pe baza datelor oficiale ale Biroului Electoral Central

În condițiile în care aproximativ 2% din populația României se declară ca fiind de etnie romă, putem deduce faptul că votul cetățenilor de etnie romă a fost în continuare acordat altor partide, în special Partidului Social Democrat. Această scădere a gradului de concentrare a voturilor etnicilor rome pentru formațiunile de etnie romă a fost consecința a două evenimente politice foarte importante: protocoalele încheiate cu

Partidul Social Democrat din România⁸ (1999 și 2004) și divergențele apărute în rândul elitei politice rome.

Protocolul din 1999⁹ încheiat între Partida Romilor și Partidul Social Democrat din România a fost „*un pas serios pentru etnia romă, e pentru prima dată în istoria romilor din România, când o organizație a romilor încheie o alianță cu un partid politic important. Acesta a fost momentul recunoașterii politice a romilor*” (lider rom)

Conform acestui protocol¹⁰ Partidul Democrat Social din România se obliga să rezolve problemele sociale ale romilor și să asigure două funcții administrative la nivel central pentru reprezentanții partidei Romilor. Prin urmare în anul 2000, este emisă Ordonanța de Urgență Nr. 137 privind prevenirea și combaterea tuturor formelor de discriminare iar în 2001 este adoptată Hotărârea Guvernamentală 430 privind Strategia Guvernului României de Îmbunătățire a Situației Romilor, elaborată în parteneriat direct cu asociațiile romilor.

Formațiunea politică romă care a avut cea mai îndelungată durată de viață politică este Partida Romilor. După anul 2000, Partida Romilor sub noua titulatură de Partida Romilor Social Democrată (PRSDR) deține unicul loc parlamentar în virtutea prevederilor care asigură reprezentarea minorităților în cazul în care acestea nu reușesc să treacă de pragul electoral minim.

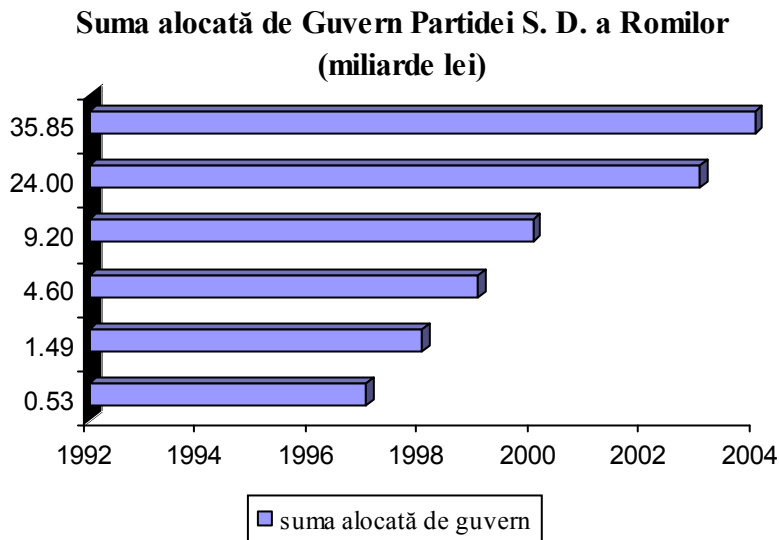
Președintele Partidei Romilor Social Democrată (PRSD), deputatul Nicolae Păun, a precizat sâmbata 6 septembrie că semnarea unui nou protocol de colaborare cu PSD este o chestiune de zile, negocierile în acest sens privitoare la revizuirea HG 430/2001 privind strategia de îmbunătățire a situației romilor fiind în grafic. Principalele doleanțe ale PRSD se referă la mărirea bugetului alocat pentru aplicarea acestei strategii, precum și la o implicare mai activă a autorităților locale în problema romilor și a comunităților de romi. Conform cotidianului „Curentul”, Nicolae Păun a spus ca vechiul protocol nu a fost bine aplicat deoarece nu toți membrii PSD l-au respectat, el dind exemplu, în acest sens, Primăria sectorului 5, unde "situația romilor este critică". La rândul său, deputatul PSD Mădălin Voicu a spus că dacă acest protocol va fi semnat și respectat, în anul 2010, romii vor fi și ei integrați în Europa. "Problema romilor nu va mai fi una ardentă și România va fi mândra de romii ei", a subliniat Mădălin Voicu, care a arătat că activitatea PRSD este una benefică, pentru că "țigarii trebuie să facă și politică, nu numai să stea la mâna politicianilor". (Divers, 132, septembrie, 2003)

⁸ Partidul Social Democrat s-a constituit la data de 16 iunie 2001 prin fuziunea Partidului Democratiei Sociale din România cu Partidul Social Democrat Român, în baza Protocolului Politic convenit de cele doua partide în data de 8 septembrie 2000

⁹ *Asul de trefla*, no. 80, 1999: 17-19.

¹⁰ Protocolul de colaborare și parteneriat politic între Partidul Social Democrat și Partida Romilor Social-Democrată din România

Grafic nr. Sumele alocate de Guvernul României Partidei Romilor

Sursa: Guvernul României

În mare măsură din cauza faptului că Executivul s-a consultat exclusiv cu PRSDR, organizația a ajuns să fie acceptată ca unic reprezentant al romilor la toate nivelele, până și în ceea ce privește aplicarea procedurilor de recrutare pentru angajarea în posturi de funcționari publici, unde candidații PRSDR sunt pur și simplu acceptați, ignorându-se procedurile administrative standard. În opinia unor activiști romi, faptul că Guvernul s-a bazat exclusiv pe o singură organizație politică reprezentantă a întregului spectru de organizații politice și civile ale romilor a dus la fragmentarea ONG-urilor comunității rome.¹¹

Anul 1999 este un moment de răscruce în ce privește participarea politică a romilor. Noua strategie adoptată de liderii romi a fost aceea de „dona” voturile etnicilor PSDR –

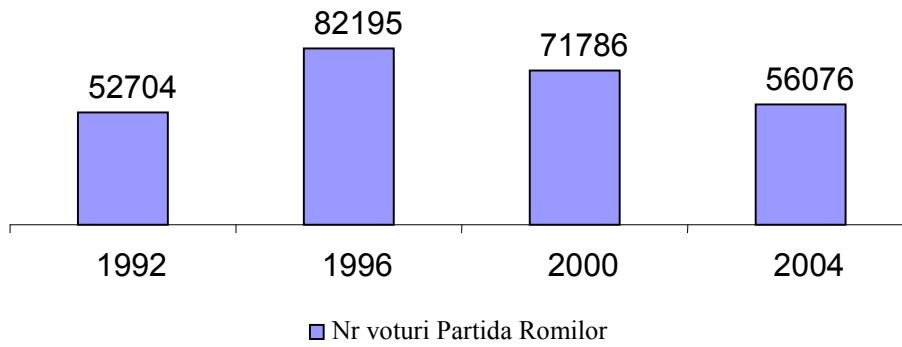
¹¹ Raport: Monitorizarea procesului de aderare la UE: protecția minorităților, OSI, 2002

ului. Electoratul de etnie romă s-a dovedit a fi extrem de disciplinat. Sondajele de opinie efectuate la ieșirea de la urnă arată faptul că aproximativ 80% dintre romi au susținut candidatul la președenție al PSDR.

„Am primit un telefon la primărie de la Partida Romilor, și ni s-a spus să nu mai punem candidat de-al nostru la Primărie și să susținem candidatul PDSR-ului. Le-am spus la toți în comunitate ce au de făcut” (lider rom, jud. Călărași).

„noi ne-am bazat pe romi. Am trimis mașina să-i aducă... erau plecați după fier prin sate. Știam că o să ne voteze și așa a fost” (lider român, județul Călărași)

Grafic nr. Dinamica numărului de voturi pentru Partida Romilor – Camera Deputaților

Sursa: Calcule făcute pe baza datelor oficiale ale Biroului Electoral Central și ale Institutului Național de Statistică.

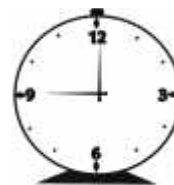
Cel de-al doilea factor care a dus la micșorarea numărului de voturi pentru formațiunile politice rome a fost cearta a doi dintre lideri recunoscuți (Nicolae Păun și Mădălin Voicu). *„dacă am ajuns să ne certăm chiar așa noi între noi, oamenii își pierd încrederea, și merg cu românii.” (lider rom, județul Sibiu)*

Madalin Voicu a demisionat, duminica, din Partida Romilor, anuntand ca este dispus sa colaboreze cu Regele Cioaba, Imparatul Iulian, Imparatul Tortica si cu toti imparatii traditionali ai romilor pentru binele acestei etnii. Madalin Voicu, care era presedinte de onoare al Partidei Romilor, a declarat agentiei Mediafax ca si-a dat demisia din aceasta formatiune din cauza "comportamentului mai putin atent si profesionist" din ultimul an al acestei organizatii fata de problemele sociale ale romilor si fata de recunoasterea organizatiilor din teritoriu. El a spus ca presedintele Partidei Romilor, Nicolae Paun, a incalcat o intelegere electorala facuta cu PSD, de sustinere a candidatilor in alegerile locale, si a candidat pentru sectorul 5, avand, in acest sens, "o abatere morala". "Nicu Paun este victima unor frustrari ca a pierdut alegerile la sectorul 5", a adaugat Madalin Voicu, aratand ca, in plus, acesta a facut "intelegeri tacite, pe ascuns", cu diferite partide politice, lideri de partid. "Eu nu sunt duplicitar", a spus Madalin Voicu. El a aratat ca, fiind si consilier al primului-ministru, a incercat sa propuna solutii liderilor Partidei Romilor pentru a rezolva problemele etniei, dar acestia au fost insuficient de atenti. Madalin Voicu a spus ca nu poate sa se compromita alaturi de "oameni care nu au responsabilitati morale" si nici sa fie considerat tradator. "M-am născut țigan și sunt dispus să fac înțelegeri cu Cioaba, Imparatul Iulian, împaratul Tortica, cu toti bulibasa traditionali pentru punerea in practica a proiectelor mele", a spus Madalin Voicu. Voicu a precizat ca este posibil fie sa infiinteze o alta organizatie, fie sa colaboreze cu alte organizatii ale romilor din tara, urmand ca Partida Romilor sa-si vada de drumul ei. El a aratat ca nu vrea sa se certe cu Nicolae Paun si nici cu Partida Romilor. (Adevărul, Nr.4338 - 14 Iunie 2004)

Alegerile naționale 2004

Grafic nr. Simbolul electoral al Partidei Social Democrată a Romilor

Grafic nr. Simbolul electoral al Alianței pentru Unitatea Romilor

Alegerile din 2004 au adus în prim planul scenei politice din România două dintre formațiunile politice ale romilor: Partida Romilor Social Democrată din România și Alianța pentru Unitatea Romilor

Un sondaj de opinie realizat în perioada 5-15 octombrie 2004, de către un grup de studenți romi din cadrul SNSPA, la cererea PRSD și sub îndrumarea ONG-urilor române¹² preconiza faptul că 70 % dintre romi preferă Partida Romilor Social Democrată, 5 % ar vota cu Alianța pentru Unitatea Romilor, 3 % cu Centrul Creștin al Romilor, iar 1 % cu Comunitatea Etniei Romilor.

Președintele Partidei Romilor Social-Democrata (PRSDR), Nicolae Paun, s-a declarat, marți 9 noiembrie, într-o conferință de presă, nemulțumit de faptul că mai multe contestații depuse de formațiunea sa la Biroul Electoral Central și la Birourile electorale județene au fost respinse, afirmând că o parte dintre judecătorii care au soluționat aceste contestații nu au fost selectați pe criteriul profesionalismului, relatează Rompres.

Nicolae Paun a semnalat greșeli juridice care s-au strecurat cu ocazia depunerii listelor electorale de către Alianța pentru Unitatea Romilor (AUR). Liderul PRSDR a dat exemplul lui Vasile Burtea, președintele AUR și, totodată, adjunct al Avocatului Poporului, despre care a spus că nu a respectat legea. Nicolae Paun a argumentat cu art.40 din Constituția României, care prevede că avocații poporului nu pot face parte din partidele politice iar, conform art.29 din Legea 35/1997, organizațiile aparținând minorităților naționale, printre care se numără și AUR, au pe perioada campaniei electorale același regim juridic ca toate formațiunile politice. Pe de altă parte, deși legea nu permite cetățenilor să facă parte din două ONG-uri, în funcții de conducere, auto-intitulatul rege Florin Cioaba este, în același timp, președinte al Centrului Creștin al Romilor și președintele filialei județene Sibiu a AUR, a atras atenția Nicolae Păun.

Potrivit președintelui PRSDR, pe listele AUR au fost trecute persoane care nu au împlinit vârsta impusă de Constituție pentru a candida, respectiv 23 de ani pentru Camera Deputaților și 30 de ani pentru Senat. Nicolae Paun a adăugat că pe listele AUR pentru Camera Deputaților și Senat figurează "analfabeti" și "dansatori". Nu în ultimul rând, Nicolae Paun, a remarcat că pe listele electorale ale AUR pentru Sibiu se afla la Senat împăratul Iulian, iar la Camera Deputaților regele Cioaba. (Divers, 10 noiembrie, 2004)

La alegerile din 2004 Alianța pentru Unitatea Romilor a obținut pentru Senat 19109 voturi adică 0,18% din totalul voturilor valabile exprimate și 15.041 adică 1,14% din totalul voturilor valabile exprimate pentru Camera Deputaților iar Partida Romilor Social Democrată din România a obținut 56076 adică 0,55% pentru Camera Deputaților. PRSD nu a participat pe listele pentru Senat.

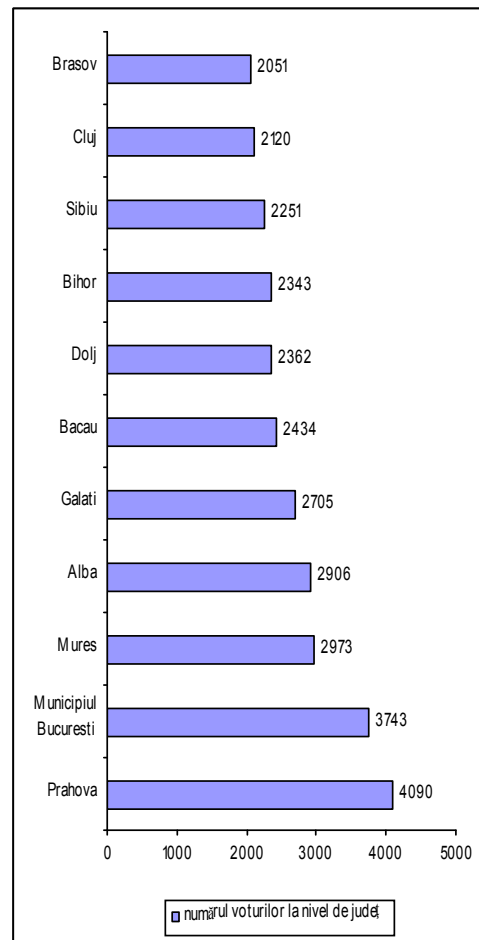
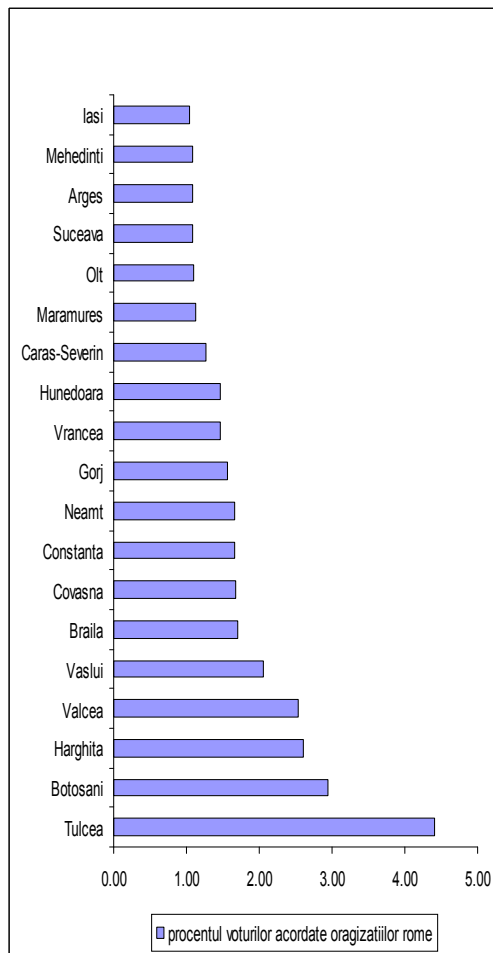
Distribuția geografică a voturilor pentru cele două organizații de etnie romă la alegerile din 2004

Voturile acordate celor două formațiuni de etnie romă au fost inegal distribuite la nivel național. Județele care au numărul cel mai mare de romi (conform datelor din Recensământul anului 2002) nu au adus neapărat numărul cel mai mare de voturi. Județele cele mai eficiente din punct de vedere al participării politice (adică cele care au coagulat voturile etniei pentru una sau alta dintre formațiunile politice) au fost Tulcea,

¹² www.impactingorj.com

Botoșani, Harghita, Vâlcea. Numărul cel mai mare de voturi pentru cele două partide au fost obținute din județele Prahova, Mureș, Alba, Galați (vezi grafice)

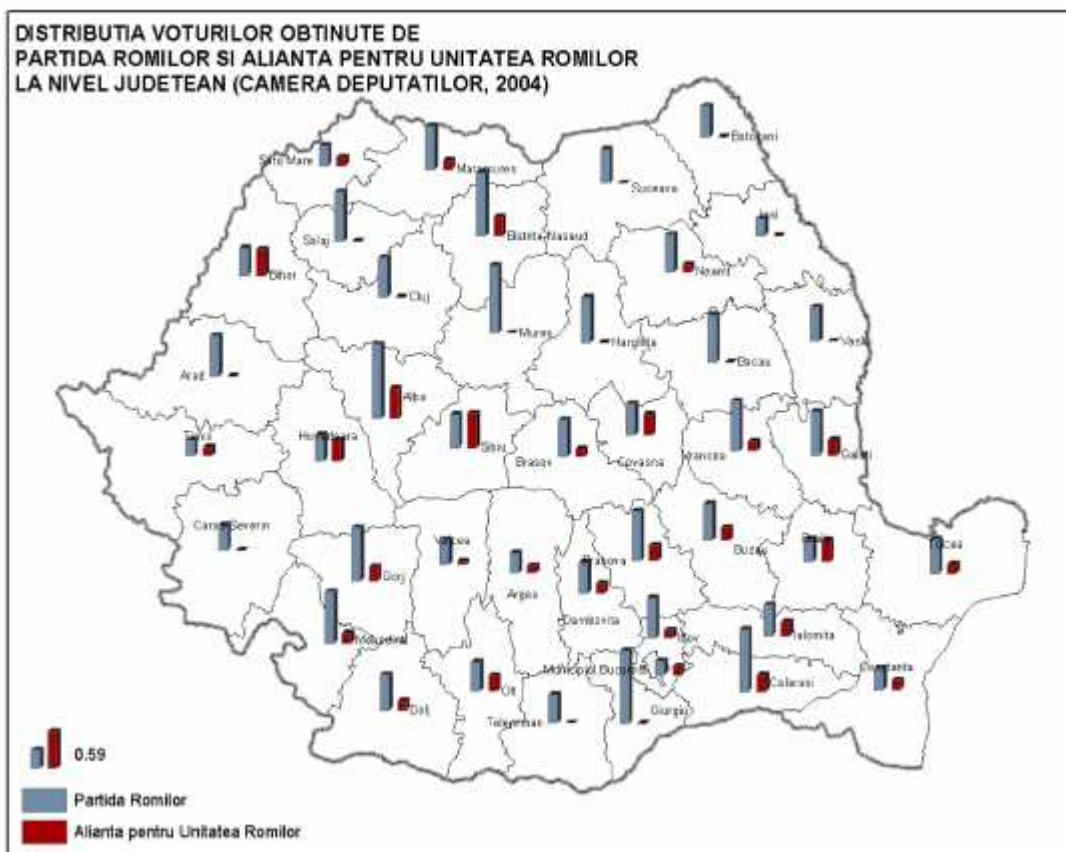
Grafic nr. % voturilor obținute de cele două formațiuni politice (cumulat) din totalul voturilor exprimate la nivel de județ și numărul voturilor obținute de cele două formațiuni politice (cumulat) la alegerile din 2004.

Sursa: Calcule făcute pe baza datelor oficiale ale Biroului Electoral Central și ale Institutului Național de Statistică.

La nivelul celor două formațiuni politice Partida Romilor este mult mai omogen reprezentată în teritoriu comparativ cu Alianța pentru Unitatea Romilor. Practic Alianța pentru Unitatea Romilor nu pare a fi prezentă activ în județe cu număr important de romi cum ar fi: Mureș, Cluj, Prahova.

Harta nr Distribuția geografică a voturilor obținute la alegerile din 2004 pentru Camera Deputaților

Sursa: Calcule făcute pe baza datelor oficiale ale Biroului Electoral Central și ale Institutului Național de Statistică.

Candidați și reprezentanți

Conform legii organizațiilor reprezentând minoritățile naționale din România le-au fost repartizate 18 mandate de deputat.

Este nevoie de o concentrare a forțelor formațiunilor politice minoritare în vederea construirii unor uniuni ale minorităților care să asigure acestora forța politică necesară. Chiar și așa, în condițiile date, singurele șanse ale organizațiilor de cetățeni ale minorităților de a obține mandate în Parlamentul României sunt, fie asocierea cu un alt partid, fie beneficierea de mandatul de deputat alocat minorităților naționale.

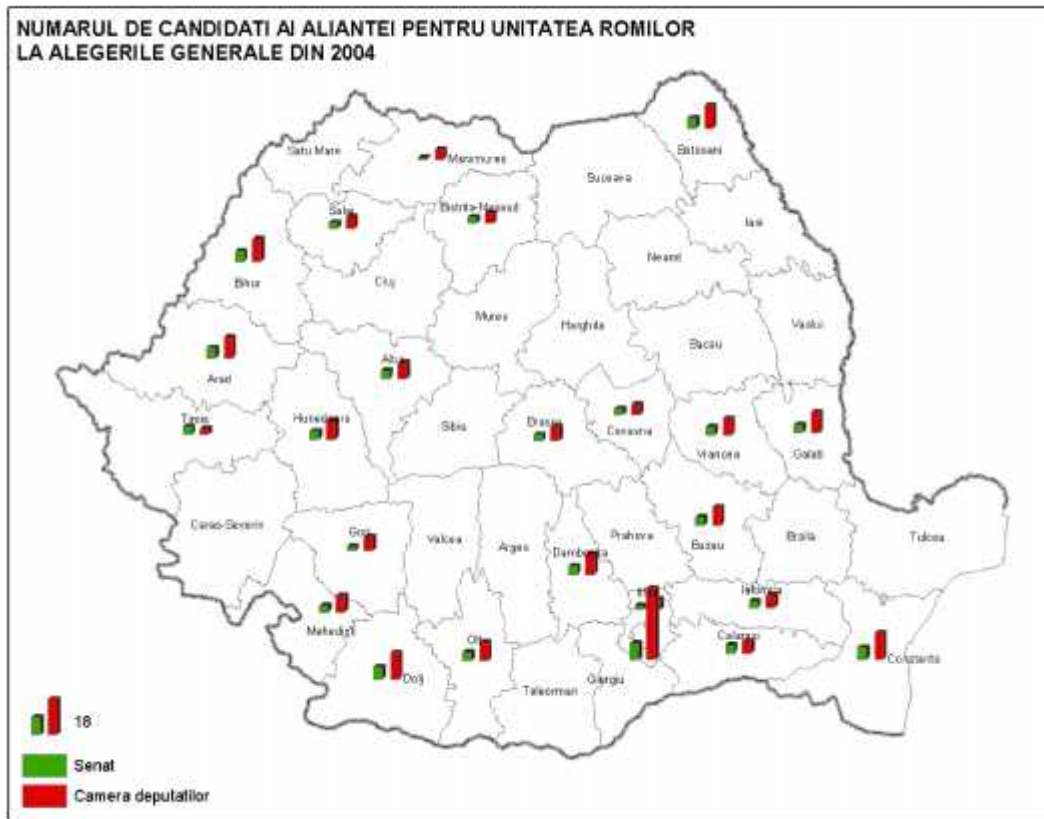
La nivelul alegerilor din 2004 Alianța pentru Unitatea Romilor a avut în total 340 candidați înscriși 105 (Senat) și 235 (Camera deputaților) iar Partida Romilor a avut 211 (doar pentru Camera Deputaților)¹³.

¹³ (2) Norma de reprezentare pentru alegerea Camerei Deputaților este de un deputat la 70.000 de locuitori.

(3) Norma de reprezentare pentru alegerea Senatului este de un senator la 160.000 de locuitori.

(4) Numărul deputaților și al senatorilor ce sunt aleși se determina prin raportarea numărului de locuitori al fiecărei circumscripții electorale la normele de reprezentare prevăzute la alin. (2) și (3), la care se adaugă

Harta nr. Numărul candidaților Alianței pentru Unitatea Romilor pentru Senat și Camera Deputaților, la alegerile generale din 2004

Sursa: Calcule făcute pe baza datelor oficiale ale Biroului Electoral Central și ale Institutului Național de Statistică.

un loc de deputat sau de senator pentru ceea ce depășește jumătatea normei de reprezentare, fără ca numărul deputaților să fie mai mic de 4, iar cel al senatorilor mai mic de 2.

Art. 4. — (1) În sensul prezentei legi, prin *minoritate națională* se înțelege acea etnie care este reprezentată în Consiliul Minorităților Naționale. (2) Organizațiile cetățenilor aparținând unei minorități naționale definite potrivit alin. (1), legal constituite, care nu au obținut în alegeri cel puțin un mandat de deputat sau de senator au dreptul, împreună, potrivit art. 62 alin. (2) din Constituția României, republicată, la un mandat de deputat, dacă au obținut, pe întreaga țară, un număr de voturi egal cu cel puțin 10% din numărul mediu de voturi valabil exprimate pe țară pentru alegerea unui deputat.

(3) Pot depune candidaturi organizațiile cetățenilor aparținând minorităților naționale reprezentate în Parlament.

(4) Pot depune candidaturi și alte organizații ale cetățenilor aparținând minorităților naționale definite potrivit alin. (1), legal constituite, care prezintă Biroului Electoral Central, în termen de 3 zile de la constituirea acestuia, o listă de membri cuprinzând un număr de cel puțin 15% din numărul total al cetățenilor care, la ultimul recensământ, s-au declarat ca aparținând minorității respective.

(12) Prin derogare de la prevederile art. 5 alin. (8), organizațiile cetățenilor aparținând minorităților naționale pot depune aceeași listă de candidați pentru Camera Deputaților în mai multe circumscripții electorale.

Partida Romilor a avut înscriși câte 5 candidați pentru fiecare județ (cu excepția județului Vrancea unde a avut 6 candidați înscriși).

Din partea organizațiilor de romi mandatul a revenit reprezentantului Partidei Romilor Social Democrată din România, Nicolae Păun.

2,7% din totalul candidaților Alianței pentru Unitatea Romilor pentru Senat sunt sub 35 de ani (la nivel național procentul este tot de 2,7%).

Candidații romilor pentru Camera Deputaților sunt mult mai tineri decât candidații celorlalte partide. 33% dintre candidații Alianței pentru Unitatea Romilor și respectiv 41% Partidei Social Democrată a Romilor sunt sub 35 de ani comparativ cu 26,9% la nivelul tuturor candidaților.

Tabel nr. Structura pe vârstă a candidaților de etnie romă

	Alianța pentru Unitatea Romilor		Partida Romilor pentru Camera Deputaților
	Senat	Cam Deputaților	
Total	105	235	211
% din total candidați	2,8	2,3	2,1
25-34	0	9	45
33-34	3	69	41
35-40	45	59	85
45-54	39	58	40
55-64	13	33	0
65-74	4	6	0
75-84	0	1	0
Peste 85	0	0	0

Sursa: Calcule făcute pe baza datelor oficiale ale Biroului Electoral Central și ale Institutului Național de Statistică

Activitatea organizațiilor politice rome

După 1990 au fost înființate o serie de organizații ale minorității rome care au avut drept scop îmbunătățirea condițiilor de viață a romilor dar și “pentru a obține anumite drepturi prin intermediul acțiunilor politice”. Politicile promovate au condus la puține rezultate pozitive concrete ... aceasta s-a întâmplat pe de o parte datorită lipsei de interes a comunităților rome pentru procesele politice (electorale) și a dificultăților în luarea deciziilor politice dar și datorită incapacității liderilor romi de a elabora o agendă comună. (Moisa, 2000)

Raportul Ministerului Afacerilor Externe la nivelul anului 2002 relevă faptul că “în timpul celor 10 ani de existență nu a existat nici o inițiativă legislativă a acestui grup (grupul politic parlamentar al deputațiilor reprezentanți ai unei minorități etnice alta decât cea maghiară...)...”

Încercările grupărilor rome de a se uni într-o structura de cooperare au fost sortite eșecului de fiecare dată: Grupul de Lucru al Asociațiilor Romilor, grup informal care a fost constituit odată cu elaborarea Strategiei naționale pentru romi și-a încheiat activitatea la începutul anului 2001, când s-a considerat că și-a încheiat mandatul. Federația Convenția Cadru a Romilor a început imediat după diluarea Grupului Asociației Romilor dar și el a devenit inoperant în scurt timp. Partida Romilor a creat Cartel 430 (Hotărârea 430 a Guvernului) care este după spusele unor lideri romi “*inactiv civic și politic*”.

Evaluarea raportelor de monitorizare a alegerilor prezidențiale 2004

Reprezentanții Romani C.R.I.S. și Pro Democrația au desfășurat o activitate de monitorizare a actului electoral în perioada alegerilor prezidențiale din turul II de scrutin 2004. Monitorizarea a avut loc în comunități cu un număr ridicat de romi din județele Botoșani, Constanța, Buzău, Dolj, Galați, Sălaj, Sibiu și Municipiul București.

Evaluarea rapoartelor de monitorizare demonstrează următoarele:

Comportamentul de vot. În afara unor cazuri când comportamentul romilor la vot a fost gălăgios (așa cum s-a întâmplat la secția de votare nr. 40 situată la Liceul de Arte Plastice C-tin Brăiloiu din Sibiu), romi s-au prezentat la vot în mod civilizată „arătând un comportament decent în secția de votare” (raport secția nr. 143 din Ștefănești – județul Botoșani). Ei au dovedit faptul că procedura de vot le este familiară și au venit pregătiți cu cartea (buletinul) de identitate sau cu pașaportul pentru a beneficia de dreptul de vot. Au fost și persoane care s-au prezentat la vot cu cărți provizorii de identitate. Au fost cazuri în care persoane analfabete sau cu deficiențe de vedere au fost ajutate de rude sau alte persoane, exclusiv membrii comisiei, să voteze. Chiar și în situația în care aceste persoane au cerut ajutor din partea membrilor comisiei, l-i s-a recomandat să aleagă pe altcineva. Numărul persoanelor care au cerut ajutor pentru a vota a variat în funcție de secția de votare, de la nici un caz putându-se ajunge la 20% din total alegători romi, așa cum s-a întâmplat în comuna Amzacea, județul Constanța.

Atitudinea comisiilor în timpul votării față de minoritatea de etnie romă a fost una normală, cooperantă, neexistând comportamente sau alte manifestări discriminatorii. Un membru al comisiei din secția de votare din localitatea Amzacea a glumit spunând că, dacă ar candida vreun „țigan” la Președinție, România s-ar scrie cu doi „r”, dar „se

pare că nu a fost ceva răutăcios sau rău intenționat”. În componența comisiilor de vot nu au fost de regulă persoane de etnie romă.

Votanții de etnie romă au fost atât tineri, cât și bătrâni, atât bărbați, cât și femei. Totuși, din rapoartele de monitorizare reiese că, în general, primii la vot au fost bărbați sau familii formate din soț și soție. În general, au votat mai mult bărbații și persoanele cu vârstă medie sau cu vârstă înaintată. Prezența la vot a cetățenilor romi a fost sesizată, în general, după ora 10.00.

Participarea la vot a fost mai ridicată în mediul rural decât în mediul urban atât în cazul populației în general, cât și în cazul populației de etnie romă în particular. Putem spune că prezența la vot a populației de etnie romă a fost apropiată de prezența la vot a întregii populații cu drept de vot. Dacă luăm în calcul rapoartele reprezentanților Romani C.R.I.S și Pro Democrația la alegeri (doar cazurile în care avem date cu privire la numărul de alegători de etnie romă și numărul romilor care au votat efectiv), atunci vom vedea că prezența la vot în cazul romilor a fost de 55,1%, în condițiile în care, în turul II al alegerilor prezidențiale, au votat 55,2% din cetățenii României cu drept de vot. Evident, în această comparație, trebuie să păstrăm rezerve cu privire la valabilitatea datelor oferite din rapoarte (bazate pe metoda observației) și a reprezentativității statistice a datelor luate în calcul.

Organizarea activității electorale

În majoritatea situațiilor distanța între comunitatea de romi și secția de votare a fost sub 2 km. Au existat însă și situații excepționale cum ar fi:

Studiu de caz

Comuna Pusta (jud. Sălaj) este formată din 2 sate: Pusta (100% populație de etnie română) și Pusta de Vale (99,6%, respectiv aproximativ 2285 persoane de etnie romă dintre care aproximativ 800 de persoane cu drept de vot). Localitatea Pusta de Vale este situată la o distanță de 12 km de Primărie, Poliție. 50% dintre membrii comunității sunt analfabeți. Toți cetățenii comunei Pusta au votat la Secția de votare nr. 54, Circumscripția electorală nr. 33, aflată în satul centru de comună Pusta. Votanții de etnie romă au avut de parcurs aproximativ 4 km până la secția de votare. Nu a fost pus mijloc de transport la dispoziție. În ciuda acestui fapt 70% dintre votanți au fost de etnie romă. (raport Circumscripția electorală nr. 33, Secția de votare nr. 54, Sălaj).

Cu cine au votat romii?

În toate circumscripțiile monitorizate, în care procentul romilor alegători era de peste 65% din numărul total de alegători, votul majoritar pentru președinte a fost dat lui Adrian Năstase. În rapoartele de cercetare nu sunt cuprinse pentru toate comunitățile opțiunea electoratului pentru Camera Deputaților și Senat.

Studiu de caz

În județul Buzău, Cartierul Simileasca, secțiile de votare 62, 63, 64 și 65 având un număr de 7579 de alegători, din care s-au prezentat la urne 4080, dintre care 65% adică aproximativ 2600, sunt estimați ca fiind de etnie romă, rezultatele opțiunilor vot pentru Camera Deputaților, au fost : Alianța pentru Unitatea Romilor a obținut 89 de voturi iar Partida Romilor Social Democrată din România a obținut 241 voturi. Pe lista pentru Senat, Alianța pentru Unitatea Romilor a obținut 47 voturi. Așadar la nivelul acestei comunități de romi doar 3,4% și respectiv 1,8% au votat Alianța pentru Unitatea Romilor (pentru Camera deputaților și Senat) și 9,9% au votat Partida Romilor Social Democrată din România (pentru Camera Deputaților) (calculare făcute pe baza rapoartelor de monitorizare ale secțiilor 62, 63, 64, 65, județul Buzău).

Studiu de caz

Comuna Pusta (jud. Sălaj) se pare că primarul orașului Șimleul Silvaniei a „spus membrilor comunității de romi că dacă nu îl votează pe Băsescu nu o să le facă drumul din comunitate”(raport Circumscripția electorală nr. 33, Secția de votare nr. 54, Sălaj). Rezultatele voturilor dovedesc însă opțiunea romilor pentru alianța PSD+PUR (care a obținut 84% din totalul voturilor la nivelul întregii comune).

Tabel nr. Centralizarea rapoartelor de monitorizare

Județul	Localitatea	Secția de votare nr.	Nr. de alegători înscriși și	Nr. de alegători de etnie romă	Total votanți (prezenți la urne)	Nr. votanților de etnie romă	Distanța comunității de romi față de secția de votare	Distribuția voturilor pentru președenție	
								PSD+PUR	PNL + PD
Buzău	Simileasca	62	2223	1100	1240	450	0,5-1,5 km	648	576
Buzău	Simileasca	63	1524	304	806	171	1-2,5 km	424	370
Buzău	Simileasca	64							
Buzău	Simileasca	65	1386	1108	626	603	1-2,5 km	437	176
Buzău	Cândești	380	2377	-	1170	360	-	652	518
Buzău	Rimnicelu	308	1184	-	-	-	-	-	-
Constanța	M. Kogălniceanu	-	850	100	-	50	0,5 km	-	-
Constanța	Negru Vodă	-	1461	200	730	95	-	-	-
Constanța	Amzacea	-	912	150	449	85	-	-	-
Constanța	Topraisar	504	1269	250	688	135	0,5 km		
Gorj	Târgu-Jiu	40	1299	-	648	400 ¹⁴	0,5 km	470	158
București	Sector 5	767	1181	-	521	50	-	206	310

¹⁴ Până la ora 16.00

București	Sector 3	352	1597	-	962	1	-	312	641
București	Sector 4	702	1396	-	927	35	-	308	613
București	Sector 3	355	1746	-	1020	120	-	309	711
București	Sector 5	766	909	-	730	0	-	243	482
București	Sector 5	750	1138		430	200	-	241	189
București	Sector 5	751	1456	-	545	272	-	298	245
București	Sector 3	351	1006	-	524	2	-	192	329
Galați	Toflea	218, 219	3768	3768	2445	2445	-	-	-
Galați	Talpici	-	-	600	821	480	-	-	-
Galați	Galați	127	1272	250	697	60	-	264	427
Galați	Galați	146	2129	280	1364	20	-	-	-
Dolj	Craiova	49	1971	-	685	540	0,5 km	398	289
Sălaj	Pusta	54	996	800	435	300	4 km	354	67
Botoșani	Ștefănești	143	992	150	637	81	-	426	204
Botoșani	Ștefănești	144	1040	-	527	47	-	348	175
Botoșani	Săveni	135	1522	133	917	70	0,1 km	546	367
Botoșani	Botoșani	16	1235	150	739	110		353	377

Discuții și concluzii elaborate în urma analizei rapoartelor de monitorizare

- rata participării romilor la vot a fost echivalentă ratei de participare a populației non-rome;
- nu au existat probleme tehnice deosebite privind exercitarea dreptului de vot
- cu mici excepții, în majoritatea cazurilor romii nu au făcut parte din comisiile de votare (chiar dacă erau majoritari)
- în aproape toate secțiile de votare a fost semnalată existența unui număr de alegători de etnie romă care au necesitat însoțitori (analfabeți sau diferite disabilități)
- în toate comunitățile nu s-a făcut campanie electorală în ziua alegerilor
- în toate comunitățile monitorizate în care a existat o prezență numeroasă la vot a populației de etnie romă, votul a fost orientat către candidatul PSD-PUR la președinție, Adrian Năstase. Fapt ușor de relevat prin compararea rezultatelor în circumscripțiile municipiului București, unde Adrian Năstase a obținut un vot majoritar doar acolo unde au existat votanți de etnie romă într-un număr semnificativ;
- comportamentul majorității romilor la vot a fost normal (în unele locuri a fost reclamat un „comportament gălăgios”).

Participarea politică activă și convențională

Cultura politică participativă este rezultatul unor acumulări deosebite cantitative, dar mai ales calitative, a unui înalt grad de cultură, de organizare, instrucție și educație. Cetățenii sunt conștienți de necesitatea participării la viața politică, de faptul că prin aceasta ei

trebuie și pot să joace un rol major în influențarea și luarea deciziilor, în funcționalitatea sistemului politic.

Exercițiul participării politice presupune doua aspecte: cadrul instituțional adecvat și un electorat matur și activ. Din punct de vedere legislativ (vezi analiza pe legislația electorală în România) sunt întrunite condițiile participării politice pentru toată populația României.

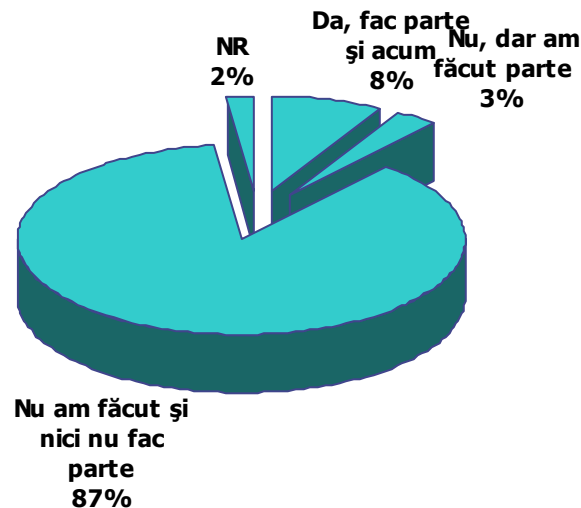
Aspectul problematic rămâne însă nivelul de instrucție, educație și cultură politică dar și de însușirea prin experiență directă a regulilor democrației.

În situațiile în care oamenii sunt mai mult sau mai puțin conștienți de sistemul politic, de valoarea și rolul său, și au o atitudine pasivă, relativ dezinteresată se poate vorbi despre cultura politica de suprapunere. Caracteristica de bază a acesteia este faptul că majoritatea subiecților sociali nu cred și nu sunt convinși că ar putea juca vreun rol în luarea hotărârilor sau că ar putea influența sistemul de funcționare și de decizie al politicului.

Literatura de specialitate definește mai multe tipuri de participare la viața politică pornind de la cetățenii inactivi (cei care cel mult citesc despre politică în ziare și sunt dispuși să semneze o petiție dacă li se cere), la conformiști (cei care se angajează numai în forme convenționale de participare) sau reformiști (participa la formele convenționale de implicare, dar se înscriu și în cele de protest, cum ar fi boicoturile, demonstrațiile).

Ultimele doua categorii îi vizează pe activiști (care merg până la implicarea în forme non-legale sau ilegale de acțiune politică) și pe contestatari (asemănători cu reformiștii și cu activiștii din punct de vedere al implicării lor în acțiuni de protest, dar se deosebesc prin faptul că nu iau parte la formele convenționale de activitate politică).

Grafic nr. Apartenența romilor la vreo organizație (Faceți parte din vreo organizație sau asociație?)

Sursa: Barometrul Etnic 2001

Conform clasificării anterioare și pe baza datelor Barometrelor Etnice putem afirma faptul că majoritatea romilor sunt mai degrabă inactivi și conformiști.

“Partidele sunt doar un grup de oameni care împărtășesc cam aceleași opinii, toate sunt la fel, nu este vreunul mai "isteț" din acest punct de vedere. Problema vine abia când există anumite interese deasupra partidelor. Atunci trebuie să știi cu cine votezi.”(lider rom)

Lideri romi și implicarea lor politică

“Țiganii trebuie să facă și politică, nu numai să stea la mâna politicianilor”(Mădălin Voicu, Divers, Nr. 132, septembrie, 2003)

După 1990 au devenit vizibile personalități de etnie romă, cum ar fi: Nicolae Gheorghe, Vasile Burtea, Vasile Ionescu, Ion Cioabă, Florin Cioabă, Szomantz Petre, Nicolae Bobu, Gheorghe Raducanu, Mădălin Voicu, Împăratul Iulian, Împăratul Tortulian.

Încă din ianuarie 1990, Frontul Salvării Naționale include în Parlamentul României trei parlamentari de etnie romă: Ion Cioabă, reprezentant al romilor căldărari și nomazi, Szomantz Petre, reprezentant al romilor maghiari și Nicolae Bobu, reprezentant al romilor vătrași.

Prin retragerea lui Szomantz Petre, până la alegerile din 20 mai 1990, locul acestuia este ocupat de Octavian Stoica. În aceeași perioadă Nicolae Gheorghe este consilier pentru problemele romilor în Consiliul pentru Minoritățile Naționale.

Din 1990, pînă în 1996, romii au fost reprezentați în Parlamentul României prin Gheorghe Raducanu, din 1996, pînă în 2000, de Mădălin Voicu, iar după 2000, de Nicolae Păun.

Conform Barometrului Relațiilor Interetnice¹⁵ pentru romi, personalitățile cu cea mai mare influență în îmbunătățirea relațiilor interetnice sunt, Mădălin Voicu (18,1%), Nicolae Păun (14,7%) și Ion Iliescu (13,7%).

Potrivit unui sondaj al Partidei Romilor Social Democrite¹⁶ la nivelul anului 2004, președintele partidului, Nicolae Păun, este preferat de 90% dintre romi, fiind urmat în clasament de Mădălin Voicu (7%), Vasile Burtea (2%) și Florin Cioaba (1%).

¹⁵ Centrul pentru Diversitate Etnoculturală

¹⁶ Sondaj de opinie efectuat de către un grup de studenți romi din cadrul SNSPA, la cererea PRSD, sub îndrumarea ONG-urilor rome, pe 1.200 cetățeni de etnie romă din 10 județe, www.impactingorj.com

Pe lângă reprezentanții prezenți pe scena politică românească care au activat în structuri politice formale la nivel național există și lideri romi neînregimentați politic, activi în cadrul organizațiilor non-guvernamentale.

Între liderii implicați în politică și cei neînregimentați au apărut divergențe și dezaprobări de ambele părți:

*“ Restul organizațiilor rome se ocupă de proiecte și i-au bani, noi fraierii facem politică, Noi tragem barcile și ei mânăncă peștele”(lider politic)
„... noi proștii facem politică iar ei (cei de la ONG-uri, n.a) adună banii care vin din străinătate pentru romi” (lider politic)*

sau

“Eu am refuzat să fiu numit președinte pe județ, eu nu lucrez cu ei(cu cei de la Partida Romilor), eu nu am nimic cu politică, nu sunt social democrat, mie îmi place social-democrația pentru cei săraci dar nu prin prisma care o văd ei, îi iubesc atunci când ei iubesc dreptatea pentru romi și se luptă pentru romi, în privința asta eu nu fac politică, eu nu fac scindări în județul meu că ăla e la Partida Romilor sau la Alianța pentru Romi. Eu sunt o asociație non-guvernamentală, o asociație care își face contabilitatea zilnic, și-a plătit CAS-ul, cu contabil maghiar, cu bilanț-bilanț... și am vrut să demonstrăm Guvernului României și Comisiei Europene, că putem face ceva pentru romi” (lider ONG)

Societatea civilă pentru romi între unificare și fragmentare

În România există circa 126 de ONG-uri care promovează drepturile și interesele romilor. Cu toate acestea, celor mai multe le lipsesc resurse esențiale și auto-sustenabilitatea. Există o competiție foarte mare pentru fondurile guvernamentale și internaționale.

ONG-urile romilor sunt active în punerea în aplicare a unei largi varietati de proiecte având ca scop ameliorarea drepturilor civile, sociale și culturale ale romilor și au inițiat de asemenea activități vizând populația majoritară și implicarea funcționarilor statului.

Unele ONG-uri ale romilor au ales să se concentreze asupra temelor drepturilor omului, cum ar fi accesul în justiție, prevenirea conflictelor și violența împotriva romilor. Altele s-au implicat în acordarea ajutorului și asistenței juridice sau au în vedere teme sociale vizând întărirea comunităților de romi.

Au existat mai multe încercări de unificare și colaborare la nivel național ale ONG – urilor orientate pe problematica romilor.

La începutul anului 1999, reprezentanții a 80 de ONG-uri ale romilor au nominalizat un *Grup de lucru al asociațiilor de romi* format din 15 persoane, care să lucreze cu Oficiul Național pentru romi/DPMN, în numele lor, la dezvoltarea strategiei naționale pentru romi sponsorizată de către PHARE.

ONG-urile romilor au participat, de asemenea, la campania de adoptare a legii privind publicitatea și a Ordonanței nr. 137 unindu-și forțele pentru a protesta împotriva enunțurilor rasiste din presă și pentru a cere adoptarea de măsuri legislative pozitive în măsură să asigure un tratament egal pentru romi.

În anul 2003 reprezentanții a 64 de ONG-uri române s-au reunit constituind "Forumul Organizațiilor non-guvernamentale Rome 2003" (FOR 2003), organism reprezentativ la nivel național la inițiativa deputatului Nicolae Paun, președintele Partidei Romilor Social Democrată (PRSD). Scopul acestui forum a fost acela de a crea o formă reprezentativă a romilor la nivel național, care să se implice în programe ce vor viza educarea, alfabetizarea, emanciparea și organizarea unui recensământ real al romilor.

Structuri alternative de putere și ierarhie

Pe lângă organizarea politică și civică formală există la nivelul comunităților de romi și structuri alternative de putere și ierarhie și anume: structurile tradiționale și structurile de tip mafiot.

Structuri tradiționale de ierarhie

De regulă în cazul comunităților de romi tradiționali (căldărari, argintari, spoitori, cortorari, gabori) există unul sau mai mulți lideri informali: bulibașa.

„De când știu eu aici la noi în comunitate au fost doi bulibași. A fost bulibașa de pe vremea lui Ceaușescu care a fost un om nemaipomenit. El a salvat tot aurul căldărarilor de pe aici. L-a adunat pe tot și l-a ascuns unde știa numai el și nu l-au putut lua comuniștii. După ce a murit el, băieții lui s-au certat și s-a făcut bulibașă altul. Unul tot așa mai deștept și mai bogat. Dar nu prea mai ascultă lumea de el. Tinerii fac ce vor. Autoritatea lui e în cădere liberă” (lider rom, Sărulești, jud. Călărași).

Criteriul de investire a acestora este de regulă cel al bunăstării materiale și al carismei. Sunt diferiți marcări de status care conferă superioritate în comunități tradiționale: numărul monezilor de aur (în cazul căldărarilor), numărul pocalelor (în cazul gaborilor). Majoritatea bulibașilor mediază conflictele din comunitate și intermediază relația dintre membrii comunităților și instituțiile statului (poliție, judecătorie, primărie).

Există lideri tradiționali care au încercat prin diferite metode să fie recunoscuți la nivel național sau chiar internațional gestionând diverse revendicări ale romilor.

"Împăratul romilor de pretutindeni", Iulian Rădulescu, a acționat în instanță Statul Român, prin Ministerul de Finanțe, Ministerul de Interne și Ministerul Public, solicitând restituirea aurului și argintului confiscat în perioada comuniștilor. Două tone de argint și "tezaurul" de aur. Toate bunurile descrise de Iulian Rădulescu în acțiune au fost preluate cu ocazia mai multor arestări, efectuate la aproape toate fostele inspectorate ale miliției, în marea lor majoritate fără a se face acte scrise. Acolo unde au fost întocmite astfel de procese-verbale, apare numele de Rădulescu Iulică. În data de 12 martie 2003, Împăratul Iulian și-a precizat valoarea cererii la suma de 2 miliarde lei... (Adevărul, 9 aprilie, 2005)

Pentru a-și legitima autoritatea ei „împrumută” diverse simboluri de ierarhie și putere: casa personală este definită ca fiind Palatul Imperial, cu un tron auriu, cu o sala de judecată care se numește „Ministerul Justiției Romilor”, cu dreptul de a „investi prinți și cavaleri, „cavalerilor” le sunt oferite ecusoane plastificate având ștampila Fundației Internaționale a Romilor sau legitimații cu număr de înregistrare.

Cei dornici pot „cumpăra diverse titluri nobiliare” cum ar fi cel de „cavaler imperial

Intrarea pe scena a Împăratului Internațional al Romilor și Primul Rege Creștin al Romilor a avut loc în "sediul central al împăratului Iulian I, manager, doctor, economist etc.", sediu care este un cort fabricat din prelata de camion. Pe fațada cortului a fost arborat, pe partea stângă, steagul Uniunii Europene, iar pe partea dreapta tricolorul românesc, iar în mijloc steagul regal, având ca însemne o stea galbenă cu un crucifix cu imaginea Maicii Domnului cu pruncul în brate și cu inscripția "Nihil Sine Deo". Drept credo, Tortica, a împrumutat sintagma folosită de domnitorii Casei de Hohenzollern, "Nihil Sine Deo". Ansamblul folcloric adus de Iulian și îmbracat în port popular din zona Sibiului a cântat cantece cum ar fi: 'Asa-i romanu', si Noi suntem romani. A fost și reprezentantul Guvernului, prefectul județului Vâlcea." Împăratul internațional al romilor și primul rege creștin al romilor, Tortică a declarat "în aceste momente mă gândesc la Papa de la Roma și la regele Spaniei, cu care sunt egal". În fata cortului imperial au fost strâși sute de țigani și români, aceștia din urma angajați la firmele familiei lui "Nea Iulica". (selecțiuni din Ziua, 9,10 septembrie, 2003)

pentru România și Italia, (Adevarul, Nr.4105 - 9 Septembrie 2003) sau cel de „ministru de justiție al țiganilor” care este deținut de bulibașa Ion sau cel de „guvernator al Sibiului” deținut de bulibașa argintarilor.

Acești lideri tradiționali sunt foarte prezenți în discursurile publice din presă unde li se aduc acuzații mai mult sau mai puțin grave:

Împăratul romilor, Iulian Radulescu, a ajuns sa se spele la baia populara din Sibiu, după ce palatul în care locuiește a fost deconectat de la furnizarea apei, a gazului și a curentului electric. Ajuns student la Bucuresti, împăratul nu a mai avut timp să se ocupe și de gospodărie. El este nemulțumit de faptul că debranșarea a avut loc în lipsa lui. „Ei au venit în lipsa mea și au tăiat apa, curentul și gazul de aici, din locuință. Noi am plătit, vă arăt chitanțele cu care am plătit. Să vină să rebranșeze apa și gazul“, a afirmat împăratul. Chiar dacă deține chitanțe pentru achitarea câtorva milioane de lei, Iulian Radulescu nu este luat în seamă de furnizorii de servicii. Juristul societății Apa- Canal SA Sibiu. Ioan Sturz, a declarat ca împăratul are o datorie de aproximativ trei milioane de lei. De asemenea, Iulian Radulescu datorează 16 milioane de lei societății Electrica. Împăratul a declarat că se spală la baia populară din oras, „așa cum îi sta bine unui lider care nu trebuie să își lase comunitatea la greu“(Gazeta de Sud, Ianuarie, 2002)

Împăratul romilor, Iulian I, este cercetat de Parchetul Tribunalului Bistrița. Iulian I este acuzat ca a pretins și a primit de la 5 persoane din județul Bistrița-Năsăud, peste 8000\$ pentru a le facilita obținerea vizei pentru SUA. Ce „influență“ are împăratul la Ambasada SUA, rămâne să precizeze, probabil, Departamentul de stat american.(Dimineața de Bistrița, 169, din 1997)

Unii dintre acești lideri tradiționali încearcă o intrare în scena politică:

Regele Cioaba candideaza pentru Camera Deputatilor
Spre binele țării și al alegerilor generale, cateva organizatii rromice s-au unit, formand Uniunea Crestina a Rromilor. Noua formatiune și-a strans membrii luni, la Sibiu, pentru a discuta strategia Uniunii pentru alegerile generale și pentru a propune ca regele Florin Cioaba să candideze pentru Camera Deputatilor. In acelasi timp, Uniunea ar dori sa se alieze cu un partid mare și puternic care să o ajute să accedă în Parlament. Rromii din noua formatiune refuza însă posibilitatea unei alianțe cu Partida Rromilor, condusa de deputatul Nicu Paun, intrucat rromii lui Cioaba se afla în proces cu rromii parlamentari. (Stirea Zilei, 06 oct, 2004)

Participare politică neconvențională

În multe dintre comunitățile vizitate (Oltenița, Craiova, Călărași, Spanțov) romii amenință administrațiile locale cu mitinguri de protest. Multele nemulțumiri, problemele nesoluționate, sărăcia au adus comunitățile de romi într-o stare de resuscitare socială.

Studiu de caz: Craiova

Cartierul cu cele mai mari probleme este Între Ape, un grup de barăci din BCA cu câte o camera, în care trăiesc familii de minim 5 persoane. Barăcile sunt lipsite de grupuri sanitare și apă curentă. În timpul campaniei electorale locale, noul primar, fost viceprimar, a facilitat pentru perioada mandatului său plata curentului electric al acestei comunități. După câștigarea alegerilor, comportamentul noului ales s-a schimbat radical, astfel, în perioada următoare nu au mai fost plătite datoriile acumulate de comunitate și astfel, din luna ianuarie zona Între Ape nu mai beneficiază de curent electric. Romii au amenințat cu un miting în fața primăriei chiar în ziua în care Ion Iliescu era așteptat în vizita oficială la Craiova. Replica primarului a fost considerată o adevărată ofensă pentru comunitatea romilor: “Primarul ne-a spus că dacă vrem să facem un miting, să-l facem în zbor, ca ciorile!”(localnic, etnic rom).

Majoritate protestelor sunt spontane și au revendicări minimale: „să primim ajutorul social la timp”, „se fură la distribuirea ajutoarelor pentru romi”, „funcționarul public ne vorbește urât nouă țiganilor”.

Femeile și votul

Pe baza informațiilor obținute din cercetările calitative de teren rolul femeii în politică este perceput diferit de la o comunitate la alta în funcție de gradul de traditionalism și nivelul de dezvoltare al respectivei comunități. În comunitățile non-tradiționale (rudari) femeia este percepută ca fiind mult mai potrivită pentru a se implica în conducerea comunităților. Vezi citat!

Lipsa de educație în rândul femeilor rome este un factor important, care reduce semnificativ implicarea acestora în politică. În 1992, și 59% dintre femei nu știau să citească sau făceau lucrul acesta cu dificultate (44% dintre bărbați) iar 27,3% din populația adultă de origine romă avea doar patru clase sau nu mersese niciodată la școală. Șase ani mai târziu, proporția acestora scăzuse semnificativ la 26,1%¹⁷.

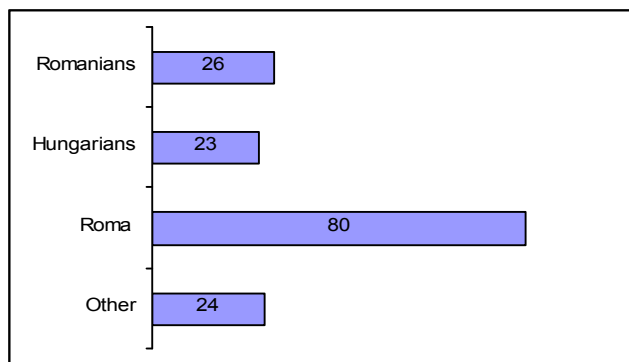
În comunitățile tradiționale de regulă femeile nu sunt implicate în politică sau în probleme ale comunității. O altă caracteristică a comportamentului de vot în gospodăriile romilor înstăriți din Craiova este concordanța între opinia soțului și cea a soției, neexistând preferințe diferite în alegerea candidaților. Recunoscută ca făcând parte din comportamentul tradițional al femeii față de bărbat, decizia de vot și alegerea candidatului trebuie să urmeze linia de obediență și ascultare a femeilor în familie, indiferent de vârsta soților.

Interesul romilor pentru viața politică

“Suntem prea săraci ca să facem politică.” (focus grup, Spanțov)

Grafic nr. Gradul de sărăcie în rândul diveselor etnii din România

¹⁷ Conform unei cercetări făcute de Centrul de Resurse pentru Acțiune Socială

Sursa: Romania: Evaluarea sărăciei, World Bank, 2003, p. 35

De asemenea Barometrul relațiilor etnice din 2002 arăta că romii reprezintă cel mai sărac segment al societății românești. În ultimele 12 luni, 90,5% dintre romi s-au aflat cel puțin o dată în imposibilitatea de a-și cumpăra mâncare din cauza lipsei de bani.

„Doar aproximativ 20 % dintre romi sunt interesați de politică, deși au început să-și dea seama cât de mult contează votul lor. Majoritatea romilor sunt ușor manevrabili, una zice și alta face, sunt influențabili... comunitățile tradiționale, mai ascultă sau cei religioși, dar majoritatea pentru că sunt săraci, se bucură când primesc orice. Ei își vând votul... pentru o bere... Cât sunt alegeri, toată lumea este interesată de romi, după ce au trecut alegerile gata cu romii. Eu am asta am vrut să transmit oamenilor în campania electorală: că alegerile nu înseamnă cadouri sau băutură, alegerile înseamnă destinul lor, organizarea lor, succesul în apărarea drepturilor.” (interviu lider rom)

Conform BOP, romii sunt puțin sau deloc interesați atât de viața politică din proximitatea lor (locală) cât și de cea națională. Îngrijorător este numărul mare al celor care nu răspund la aceste întrebări - aproximativ 75% (la nivelul anului 2002).

Interesul romilor pentru politică nu se manifestă la nivel doctrinar: *“ideea de partid politic și de subordonare doctrinară nu există pentru romi . Dacă eu aș fi participat la alegeri din partea celui mai rasist partid politic ei m-ar fi votat. Romii aleg din două motive: așa li s-a spus de către liderii lor sau dacă au încredere în omul propus.” (lider român)*

Implicarea politică și civică la nivel local și național

Reprezentarea la nivelul administrației publice locale este mult sub nivelul procentului pe care îl reprezintă populația romă (Moisa, 2000) comparativ cu Bulgaria¹⁸ unde la nivel local romii sunt mai activ implicați politic decât la nivel național.

¹⁸ Roma tend to be more politically active at the local level than at the national level. However, there too, politics are undeveloped, guided by the self-interests of a few so-called leaders. One Roma woman remarked that she had worked in every local campaign

Există angajați experți locali de etnie romă în doar circa 150, în condițiile în care romii se întâlnesc în aproape 1.500 de localități. În opt județe sunt angajate cu contracte individuale de munca 29 de persoane în calitate de experți locali pentru romi. În 6 județe primarii au preferat numirea, ca experți locali pentru romi, prin cumul de funcții a aproximativ 128 de funcționari ai primăriilor, care se ocupa și de problemele romilor pe lângă celelalte sarcini curente. În alte 12 județe, aproximativ 263 de persoane sunt numite/desemnate și activează ca voluntari, în calitate de experți locali pentru romi. În total, au fost numite până în prezent 400 de experți romi la nivelul primăriilor.¹⁹

Mecanisme de investire a liderilor locali

Există diferite modalitățile de numire și legitimare a liderilor locali:

- liderii sunt investiți dispre centru spre bază “cei de la Partida Romilor m-au pus șef pe această comunitate” (Dragoslavele, Arges)
- liderii pot fi investiți de către reprezentanții politici non-romi, din administrație: “domnul viceprimar m-a ales pe mine. Mi-a zis Gogule, vi în primărie să-ți reprezinti etnia, și m-a făcut consilier” (Sărulești, Călărași)
- auto-desemnarea lor “m-am gândit eu așa, am vorbit cu mai mulți băieți din comunitate și ne-am gândit să-l votăm ca primar pe cel care vine cu noi la notariat și ne dă în scris că o să facă lucruri concrete pentru noi. Ne-am dus la primar acasă și l-am întrebat, vii mâine dimineață cu noi la Deva și mergem la notar. Dacă semnezi ai toate voturile noastre”(Turdaș, Deva)
- lideri legitimați de către preoți ortodoxi "aici e primul rege international sfintit si binecuvantat de preotii de la Manastirea Curtea de Arges" Adevarul, Nr.4105 - 9 Septembrie 2003 iar "Luminatia sa" va fi blagoslovit chiar de Biserica Ortodoxa Romana, incoronarea urmand sa fie facuta in stil ortodox, pe 8 septembrie, de Sfanta Maria Mica. Nu numai ca Biserica se implica in asa ceva, dar ceremonia de incoronare va incepe la Prefectura Arges, in prezenta ambasadorului Indiei in Romania.”
- cumpărarea de „titluri nobiliare” prințul cu numele "Scorpionul-Chiorul" - Rădulescu Miu. Omul și-a cumpărat rangul pe 5 milioane de lei și o găina de la cumnatul său, imparatul Iulian (Adevarul, Nr.4105 - 9 Septembrie 2003)
- lideri tradiționali: „bulibașa Lajos Gabor de la Cluj”, „la Iasi, toată suflarea roma se supune bulibașei Badea Stănescu”. Aceștia fac parte din familii care au fost recunoscute de către grupurile de romi ca fiind „șefi ai noștri”.

since 1989 in Vidin, but that, in the end, “the Roma are manipulated by a small number of leaders for a small amount of cash.” (Brown&others, 2003)

¹⁹ (Departamentul pentru Relații

Electori și electorat rom

Analiza tipologiei electorilor romi și a electoratului rom se va face utilizând modelul cercurilor concentrice și a legii polarizării (Bulai, 1999, p.141).

Există o mare diversitate de diferențieri între electori putând fi identificate mai multe tipuri ale acestora. Din punct de vedere al tipului și intensității relației între electori și partide putem identifica activiști ai partidului, electori de încredere, electori de campanie și electori conjuncturali. Potrivit acestui model există mai multe zone de susținători în relație directă cu gradul apropierii acestora de partid.

Activiștii partidelor politice a romilor, cei care se implică activ în activitățile politice se grupează în două mari categorii: este vorba despre votanții romi „romanizați” și votanții romi „tradiționaliști”. În prima categorie se concentrează activiștii Partidei Romilor iar în cea de-a doua activiști Alianței pentru Unitatea Romilor.

Autopercepția populației de etnie romă în ce privește actul politic și electoral și rolul acestuia în reducerea excluziunii și marginalizării.

La nivelul comunităților cea mai mare problemă de natură politică este lipsa liderilor politici legitimați.

Pentru comunitățile non-tradiționale posibilul lider (reprezentant al unui partid) nu este neapărat legitimat de către comunitate.

Motivațiile pentru care romii se declară ca nefiind interesați de politica sunt dintre cele mai variate ;

« dacă m-aș întoarce seara acasă de la servicii, aș face o baie și aș mânca ceva, poate m-ar interesa și politica, dar dacă n-am ce mânca, la ce să mă intereseze ? » (Giurgiu)

« țiganu are sufletul bun, vrea să fie bine la toată lumea » (Giurgiu)

« după părerea mea, romii n-ar trebui să facă politica, ca e un lucru rău » (liderul romilor din Calarasi)

« vedeți dumneavoastră, romii nu au carte, nu știu să vorbească, și politica nu e de ei » ((liderul romilor din Calarasi)

« noi nu votăm un partid, noi votăm pe cei care ne ajută mai mult, unde putem găsi și noi un sprijin » (liderul romilor din Calarasi și Giurgiu)

« politica ține de sistemul de viață » (Spanțov)

Participarea la viața politică relevă și alte mecanisme ale deciziei electorale: majoritatea votează pentru a avea pe buletin dovada că au votat, aceasta dovadă fiind o condiție pentru obținerea autorului social sau a altor adeverințe pentru care trebuie să se legitimeze.

Oferta electorală a partidelor la nivelul alegerilor din generale 2004

Oferta electorală a Uniunii Naționale PSD+PUR

Capitolul IX al programului de guvernare a Uniunii se referă la relațiile interetnice, cu o ofertă exclusiv orientată către minoritatea de etnie romă. Uniunea asigură electoratul că viitorul guvern PSD+PUR se va implica în respectarea și dezvoltarea identității etnice a minorităților naționale, astfel încât acestea ”să se poată manifesta pe deplin în sfera culturii, limbii, religiei, educației și învățământului, vieții publice”.

Cu privire la cetățenii români de etnie romă, oferta electorală a Uniunii Naționale PSD+PUR poate fi structurată pe trei grupe. Prima grupă de promisiuni electorale se referă la creșterea nivelului de trai prin rezolvarea problemelor legate de dreptul de proprietate a unor locuințe sau terenuri deținute de romi și continuarea unor programe de reabilitare a locuințelor din zonele de romi, respectiv asigurarea energiei electrice, gazului metan, apă potabilă, canalizarea și salubritatea. De asemenea, se va urmări dezvoltarea unor programe de finanțare a unor activități generatoare de venit pentru familiile sau comunitățile de romi. În planul serviciilor sociale Uniunea își propune să îmbunătățească accesul romilor la serviciile de sănătate și la învățământ. În al treilea rând, se acordă un rol important încurajării și sprijinirii activității civice și politice a minorității romi. În acest sens e va urmări:

- implementarea unor programe de sprijinire a elitelor politice, culturale și artistice;
- dezvoltarea unui parteneriat între structurile administrației locale și organizațiile civice ale etniei romi;
- sprijinirea dezvoltării societății civile a romilor în scopul prevenirii și combaterii discriminării etnicilor romi.

Menționăm că, în oferta electorală a PSD lansată la congresul extraordinar din 27 august 2004 (înainte de a realiza alianța cu PUR) nu se făcea nici o referire la minoritățile naționale, respectiv la minoritatea romă. Totuși, proiectul de guvernare pe perioada 2004-2005 al Uniunii Naționale PSD+PUR reia câteva idei din protocolul de colaborare între PSD și Partida Romilor Social-Democrată din 2002.

Partida Romilor Social-Democrată

În anul 2002 a fost semnat un protocol de colaborare între PSD și Partida Romilor Social-Democrată prin care cele două partide s-au angajat să:

- promoveze și să monitorizeze strategia pentru situația romilor;
- coopereze pentru respectarea drepturilor cetățenești și pentru păstrarea identității culturale și spirituale a comunităților de romi;
- asigurare promovarea unor reprezentanți ai romilor în instituțiile statului;
- desfășoare o politică de combatere a xenofobiei și rasismului, în vederea formării și menținerii unui climat de toleranță, liniște socială și conviețuire;
- promovarea în mass-media a obiectivelor de mai sus.

De asemenea, este specificat faptul că cele două partide își vor susține ideile, proiectele de lege sau amendamentele la proiectele de lege în Parlament, iar Partida Romilor Social-Democrată va susține în alegeri candidatul PSD la alegerile prezidențiale. Printre

alte, este specificat faptul că va fi creat un Departament de Stat în cadrul Guvernului orientat către problemele romilor.

Oferta electorală a Alianței „Dreptate și Adevăr” PNL-PD

Asemenea PSD, Alianța D.A. nu are prevăzută în oferta ei electorală pentru alegerile generale din 2004 proiecte care vizează minoritatea romă (sau oricare altă minoritate). Poziționată ideologic în zona centru-dreapta a eșichierului politic, alianța combină elemente ale social-democrației specifice PD cu elemente liberale ale PNL. În domeniul politicilor sociale, singurul grup țintă al ofertei electorale căruia i se asigură în mod explicit egalitatea șanselor este cel al persoanelor cu dizabilități.

Dat fiind gradul scăzut de ocupare, nivelul ridicat de sărăcie și al natalității în rândul populației de etnie romă, oferta electorală care vizează un potențial grup țintă al comunității rome constă în:

- crearea de locuri de munca și creșterea ocupării prin măsuri active adresate atât patronatelor cât și șomerilor;
- acordarea venitului minim garantat în funcție de necesitățile reale, iar cuantumul acestuia se va majora astfel încât să depășească nivelul de sărăcie, fără însă a descuraja atitudinea față de muncă;
- majorarea alocației de stat pentru copii până la circa 10 EURO;
- acordarea unei indemnizații lunare de 75 de euro pentru creșterea copilului până la 2(3) ani, persoanelor asigurate care își reiau activitatea în acest interval de timp;
- garantarea respectării drepturilor tuturor copiilor fără discriminare.

În domeniul învățământului și sănătății trebuie menționate următoarele oferte:

- asigurarea unui sistem de burse de studiu ținând cont de performanța școlară și de situația școlară a familiei;
- dezvoltarea învățământului în limba maternă conform nevoilor cetățenilor, dezideratelor comunităților, tradițiilor democratice și reperelor europene;
- garantarea accesului nediscriminatoriu la îngrijiri medicale de baza, indiferent de veniturile realizate de către cetățeni ca drept fundamental al acestora.

Observăm că, în afara ofertei cu privire la dezvoltarea învățământului în limba maternă, nu există o ofertă explicită adresată populației de etnie romă. Totuși, ținând cont de faptul că etnia romă reprezintă o parte însemnată a electoratului, putem vedea că oferta socială este țintită și asupra minorității rome.

Oferta electorală a PRM

Principiile programului de guvernare ale PRM, elaborate în aprilie 2004, nu cuprind referiri la minoritatea de etnie romă. Referitor la minorități în general, este stipulat principiul conform căruia se asigură „garantarea puternică și fără nici un fel de discriminare a drepturilor și libertăților cetățeanului, ca expresie și temelie a democratizării reale a societății civile și ca măsură a nivelului sau de dezvoltare”. De asemenea, în structura guvernamentală este prevăzută existența unei Agenții guvernamentale pentru minorități.

Deși PRM, în planul politicilor sociale, vizează, asemenea PSD și Alianței D.A., „eliminarea unor flageluri ca: sărăcia extremă, inadaptarea, excluderea și alienarea socială”, se diferențiază prin sublinierea necesității „armonizării intereselor personale cu cele naționale ... în care contractul social constituie, definește și garantează starea de normalitate a Națiunii”. Reconcilierea tuturor forțelor politice, sociale, economice, culturale și religioase se realizează conform principiului „unității în diversitate” și în conformitate cu „Interesul Național”.

Oferta electorală a UDMR

Grupul țintă al ofertei electorale a UDMR este minoritatea maghiară din România, iar programul electoral al uniunii stă sub semnul ofertei pivot așifate încă din titlu: „Dialog pentru autonomie”. Păstrarea identității minorității etnice maghiare, atât a maghiarilor din Transilvania, cât și a ceangăilor maghiari care trăiesc în Moldova („dincolo de Carpați”), văzuți ca parte organică a națiunii maghiare, se va realiza, în plan politic, prin „apărarea eficientă a intereselor și prin autonomia comunitară funcțională”. Autonomia comunitară, ca formă de autogovernare locală, este văzută ca un drept al comunității maghiare, un instrument în dezvoltarea economică și culturală, respectiv un obiectiv strategic al UDMR. Autonomia comunitară va „dezafecta atotputernicia și centralismul statului”, și va necesita modificarea Constituției și a unor legi, respectiv elaborarea altor legi. În aceeași ordine de idei este susținut respectarea principiilor subsidiarității, descentralizării și a parteneriatului, respectiv modificarea regiunilor actuale de dezvoltare, văzute ca artificiale, în favoarea unor regiuni care să ia în considerare „specificului geografic, socio-economic, istoric, cultural sau din punctul de vedere al mediului”.

Tot în vederea realizării autonomiei comunitare, UDMR propune realizarea unei rețele autonome de învățământ maghiar. De asemenea, se susține înființarea unei universități de stat cu predare în limba maghiară, predarea Geografiei României și a Istoriei românilor în limba maternă, iar predarea Limbii și literaturii române să se facă ținând cont de specificul învățământului în limba maternă maghiară.

În privința ceangăilor maghiari, UDMR afirmă că: „reprezentanța noastră publică creează condițiile largirii cadrului învățământului pentru ceangăii maghiari; demarează pregătirile pentru înființarea instituțiilor de sine stătătoare ale ceangăilor maghiari”.

Este subliniată necesitatea sprijinirii mass-media în limba maghiară, inclusiv prin înființarea de emisiuni în limba maghiară la postul TVR Cultural, în vederea liberei exprimări a opiniilor și a liberului acces la informații.

Efortul pentru păstrarea identității maghiarilor și ceangăilor trebuie extins la întreaga diasporă, în special acolo unde există pericolul asimilării, prin sprijinul publicațiilor periodice în limba maghiară și al organizării unor asociații civice.

În concluzie, putem spune că UDMR are ca grup țintă în oferta sa electorală minoritari maghiari și ceangăi din România. Problema identității minorității maghiare ia forma luptei pentru autogovernare, respectiv autonomie comunitară. Referitor la minoritatea etnicilor ceangăi, oferta electorală include ceangăii maghiari alături de minoritatea maghiară din România în națiunea maghiară. Nu se face nici o referire la alte minorități, altele decât cea maghiară (sau ceangăi).

Concluzii

În primul rând trebuie subliniat faptul că organizațiile romilor nu au venit la alegerile generale din noiembrie 2004 cu o platformă electorală.

Singura organizație politică care a avut o ofertă electorală pentru minoritatea romă a fost Uniunea PSD+PUR, ofertă care își are rădăcinile în protocolul de colaborare dintre PSD și Partida Romilor Social-Democrată.

UDMR, în calitate de organizație care a reprezentat minoritatea maghiară în alegeri, a avut o ofertă electorală care viza drepturile minorităților, dar cu un conținut specific raportat la minoritatea maghiară din Transilvania, formula cheie fiind „autonomie culturală”.

Acquis-ul comunitar cu privire la non-discriminare

Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene, în vigoare de la data de 07.12.2000, susține faptul că trebuie respectată diversitatea culturală și tradițiile locuitorilor UE. Articolul 21 al Cartei stipulează faptul că „orice discriminare, pe orice bază, ca de exemplu discriminarea bazată pe sex, rasă, culoare, origine etnică sau socială, trăsături genetice, limbă, religie sau credințe, opinii politice sau de orice altă natură, calitatea de membru al oricărei minorități, proprietatea, nașterea, handicap, vârstă sau orientarea sexuală vor fi interzise”. Articolul 21 al Cartei este identic cu Articolul II-81 al Constituției Uniunii Europene.

Constituția Uniunii Europene, parafată de către șefii statelor membre, dar care urmează să fie votată de către cetățenii statelor membre, stabilește în primul său articol faptul că „Uniunea are la bază valorile respectului pentru demnitatea umană, libertatea, democrația, egalitatea, respectul față de lege și drepturile omului, inclusiv drepturile aparținând minorităților. Aceste valori sunt comune tuturor statelor membre, într-o societate în care pluralismul, non-discriminarea, toleranța, justiția, solidaritatea și egalitatea dintre femei și bărbați sunt respectate”. De asemenea, este prevăzut faptul că fiecare cetățean al UE are libertatea de expresie, întrunire și asociere, în particular în câmpul vieții politice și civice (art.II-71, 72 care reiau articolele 11 și 12 din Carta Drepturilor Fundamentale).

Plecând de la aceste premise putem înțelege rolul incluziunii sociale pe care se pune atât de mult accent în ultimul timp, mai ales după întâlnirea **Consiliului European din martie 2001 de la Lisabona**. Una dintre căile de urmat stabilite în 2000 la Lisabona este cea a „modernizării modelului social european, investirea în oameni și combaterea excluziunii sociale”. Investirea în oameni, în special prin proiecte focalizate asupra diferitelor grupuri (grupuri minoritare, copii, persoane în vârstă sau cu handicap) este văzută ca o dimensiune a strategiei de dezvoltare economică și socială, care să facă din economia UE, bazată pe cunoaștere, cea mai dinamică și competitivă economie din lume. Creșterea ratei angajării și învățarea continuă de-a lungul vieții sunt două strategii care trebuie îndeplinite, inclusiv în cazul minorității rome.

Directiva 2000/43/EC din 21.06.2000 cu privire la tratamentul egal între persoane indiferent de origina etnică sau rasială, în articolul 2, definește principiul tratamentului egal ca lipsa oricărei discriminări directe sau indirecte bazată pe originea rasială sau etnică. Discriminarea directă are loc atunci când o persoană este, a fost sau ar putea fi tratată mai puțin favorabil datorită originii etnice sau rasiale. Discriminarea indirectă are loc atunci când anumite prevederi, criterii sau practici aparent neutre ar putea pune persoanele cu o anumită

origine etnică sau rasială în dezavantaj comparativ cu celelalte persoane, cu excepția situației în care acele prevederi, criterii sau practici sunt justificate obiectiv de scopuri legitime iar mijloacele de realizare a acestor scopuri sunt potrivite și necesare. Articolul 3 stipulează faptul că aceste prevederi sunt aplicate în legătură cu :

- a) accesul la un loc de muncă;
- b) accesul la cursuri de pregătire vocațională și la practica experimentală;
- c) calitatea de membru al unei organizații care să reprezinte muncitorii sau angajatorii;
- d) protecția socială, inclusiv securitatea socială și serviciile de sănătate;
- e) avantaje sociale;
- f) educație;
- g) accesul la orice ofertă de bunuri sau servicii furnizate pentru public.

Statele membre pot introduce și menține prevederi care sunt mai favorabile decât principiile stipulate în această directivă.

Plecând, de asemenea, de la o viziune pragmatică asupra non-discriminării, **Directiva 2000/97/EC** din 27.11.2000 stabilește cadrul general cu privire la tratamentul egal în accesul la un loc de muncă. Față de Directiva 2000/43/EC adaugă dreptul la un tratament egal cu privire la condițiile de angajare și de muncă, inclusiv de concediere și de retribuție.

Unul dintre cele trei criterii care trebuie respectate în vederea aderării la UE, **criterii stabilite în iunie 1993 la întâlnirea Consiliului European de la Copenhaga**, este criteriul politic. Acesta cuprinde: stabilitatea instituțiilor în garantarea democrației, respectul față de lege, drepturile omului și respectul față de minorități. Cu toate acestea, în procesul de negociere în vederea aderării la UE nu există un capitol special referitor la minorități. În **documentul de poziție al României cu privire la capitolul 13 de negociere** în vederea aderării la UE există totuși un subcapitol cu privire la lupta împotriva discriminării. Acesta stipulează din start faptul că „legislația românească se aliniază celor mai avansate standarde internaționale în domeniu, stabilind instrumente eficiente în prevenirea și combaterea discriminării rasiale și etnice”. Mai mult, este subliniat faptul că Strategia Guvernamentală pentru Îmbunătățirea Situației Romilor pentru perioada 2001-2010, aprobată prin hotărâre de guvern în 2001, reprezintă un demers activ în vederea ridicării nivelului de trai și al încurajării, împreună cu alte proiecte, parteneriatului dintre organizațiile romilor și autoritățile publice locale.

Putem observa ca nu există o directivă referitoare la minoritatea romă din UE, deși, într-un raport cu privire la situația romilor din UE este specificată necesitatea unei astfel de directive.

Situația romilor în UE.

În ciuda faptului că se vorbește foarte mult despre minoritatea romă (*roma, gypsy, travellers, sinti*) din UE și din țările candidate, există o lipsă aproape totală de date oficiale și de încredere cu privire la incluziunea socială și non-discriminarea minorității rome²⁰. Mai mult există țări, ca de exemplu Germania, a căror legislație nu permite colectarea de date cu privire la minorități.

²⁰ *Situația romilor în UE lărgită*, raport realizat de către Directoratul General pentru Angajare și Afaceri Sociale din cadrul Comisiei Europene, 2004. Cercetarea a durat peste 10 luni, începând cu noiembrie 2003 și a cuprins 11 state, inclusiv România.

Cu toate acestea, raportul cu privire „Situția romilor în UE lărgită” pe 2004 realizat la cererea Comisiei Europene subliniază faptul că în domeniile educație, angajare, locuință și sănătate, minoritatea romă întâmpină dificultăți mult mai mari decât restul populației. De fapt, se recunoaște eșecul politicilor anterioare sau aflate în curs de a îndepărta sau a reduce semnificativ discriminarea romilor și a se promova incluziunea socială. În acest context, una dintre soluțiile recomandate este introducerea problemei incluziunii sociale a romilor în Planurile Naționale de Acțiune²¹.

În planul acțiunii civice și politice a minorității rome, acest raport afirmă că există o nevoie urgentă de a întări organizațiile și reprezentanții etniei rome în vederea creșterii implicării ei în crearea și implementarea de politici și proiecte. În realizarea acestui deziderat, este văzută ca necesară realizarea de cursuri pentru a da informații cu privire la politicile UE, respectiv structurile și metodele de lucru ale UE. De asemenea, este subliniată necesitatea realizării depline a egalității oportunităților romilor în vederea participării la etapele de construcție, implementare și evaluare a programelor. Încurajarea parteneriatului dintre autoritățile locale și organizațiile minorității rome este văzută ca o soluție în acest sens.

Incluziunea socială

Incluziunea socială ia forma unui concept complex așezat pe două niveluri. Primul nivel (nu în ordinea importanței) ar fi cel al politicilor sociale (nivelul ideologic), în care incluziunea socială ar reprezenta un concept ce definește gradul în care o persoană beneficiază de mijloacele necesare pentru a se bucura de o viață activă în cadrul comunității în care trăiește. Aceasta presupune nu doar beneficierea de anumite resurse materiale, ci și de posibilitatea de a fi parte activă în viața politică, culturală și socială a comunității. Al doilea nivel este unul sociologic și se referă la faptul că nu se poate construi o comunitate europeană coezivă economic și social cu cetățeni excluși social, care nu participă la acest efort colectiv. Lipsa unei identități europene (în ciuda unor rădăcini comune, cum ar fi raționalitatea Greciei antice și creștinismul răspândit de Imperiul Roman) face dificilă construcția unei societăți atât de complexe, cum este Uniunea Europeană. Discriminarea poate să submineze obiectivul UE de a deveni o zonă a libertății, securității și justiției.

Există riscul ca acest concept de incluziune socială să vină în contradicție cu ideologia postmodernă sau neomarxistă a dreptului unui grup sau unei categorii sociale la alteritate, la valori sau norme de comportament diferite de ale comunității sau majorității. EU sprijină păstrarea identității etnice sau de oricare altă natură. Prin urmare incluziunea socială ar trebui privită nu doar ca o relație univocă minoritate oficialități locale sau centrale, respectiv minoritate majoritate, ci și în forma relației reciproce majoritate-minoritate. Incluziunea socială apare numai atunci când minoritatea este acceptată de majoritate cu caracteristicile sale distincte, astfel încât atitudinea NOI –VOI sa nu fie înlocuită de atitudinea NOI, ci de atitudinea NOI-NOI (NOI, membrii comunității majoritari – aceiași NOI, membrii comunității minoritari). Deci incluziunea socială a

²¹ În UE, numai Finlanda, Grecia, Irlanda, Portugalia și Spania au în Planurile Naționale de Acțiune minoritatea romă ca grup țintă.

minorității este și o problemă a majorității, a capacității grupului majoritar de a accepta alteritatea minorității²².

Deci, o persoană inclusă social este o persoană activă a societății, care participă la viața economică, culturală și politică a comunității. O persoană inclusă social se implică activ în deciziile pe care comunitatea le ia cu privire la organizarea și distribuirea resurselor ei, deoarece democrația nu se restrânge la prezența la vot, să zicem o dată la patru ani, la alegerile locale sau generale. Cu toate acestea, observăm că în ultimele decenii lumea occidentală s-a confruntat cu o diminuare a încrederii populației în actorii politici tradiționali (partide politice) și o creștere a încrederii în noii actori politici: organizațiile și asociațiile politice locale. Dacă privim pe Euro-barometrele realizate în UE observăm că gradul de încredere față de partidele politice este cel mai scăzut dintr-o serie de 15 instituții politice și non-politice. Astfel, în barometrul realizat în februarie – martie 2004, în țările membre de dinainte de extinderea din mai 2004, în topul neîncrederii se aflau: partidele politice (cu doar 16% încredere), marile companii, guvernul național și parlamentul național. În cele zece noi state membre începând cu 1 mai 2004 pe primele trei locuri stau într-un mod și mai relevant: partidele politice, parlamentul național și guvernul național cu o încredere de 7%, 16%, respectiv 17%.

În aceste condiții, incluziunea socială, corelat cu principiul subsidiarității și al dezvoltării comunitare sunt văzute ca soluții ale integrării sociale și economice europene. Iar o persoană inclusă social este inevitabil o persoană nediscriminată, inclusiv din punct de vedere etnic.

Discuții și concluzii

Începând cu 1990 a existat o mare diversitate a organizațiilor politice ale romilor, expresia a eterogenității intra-etnice specifice etniei. De-a lungul anilor formațiunile politice care au reprezentat etnia romă au concentrat sub 1,4% din totalul voturilor la nivel național (anul de vârf 1996), restul voturilor îndreptându-se în marea majoritate spre Partidul Social Democrat. Există un număr mare de candidați – reprezentanți ai romilor pentru Camera Deputaților și Senat, cu o dispersie geografică relativ echilibrată pe teritoriul României. În ciuda acestor evidențe, eficiența participării politice a minorității rome este minimă.

Din punct de vedere al participării politicii formale sunt respectate toate normele jocului politic democratic real: organizații politice, o dinamică accentuată a formării și re-grupării acestora urmată de o cristalizare și o polarizare între tradiționaliști și non-tradiționaliști.

Formațiunea politică romă care a avut cea mai îndelungată durată de viață politică este Partida Romilor. Partida Romilor este în concepția unora “un partid oarecum impus de la vârf “. În opinia unor activiști romi, faptul că Guvernul PSD s-a bazat exclusiv pe o

²² De exemplu, în 1994, în Marea Britanie, a fost eliminată o lege privind obligația municipalităților de a oferi spațiu pentru minoritarii romi migratori. Se pune astfel problema practică a gradului de toleranță sau chiar deschidere față de un model alternativ de tradiții, valori și obiceiuri.

singură organizație politică reprezentantă a întregului spectru de organizații politice și civile ale romilor a dus la fragmentarea ONG-urilor române. Rămâne însă constantă și permanentă încercarea de unificare a acestora (Grupul de Lucru al Asociațiilor Romilor, Cartel 430). În lumea politică a romilor, diversitatea, ca expresie a realității unor comunități diferite, ar trebui considerată ca fiind o forță pozitivă și nu ar trebui diminuată prin insistența asupra parteneriatului, văzută ca uniformitate și unanimitate. (Ligenous)

Electoratul de etnie romă este un electorat caracterizat de un grad sporit de sărăcie (80% dintre romi sunt atinși de sărăcie în diferite grade) cu un nivel scăzut de educație, exclus social și civic, stigmatizat și discriminat. El este așadar obedient, ușor manevrabil și sensibil la problemele sociale. Marea majoritate a subiecților sociali de etnie romă nu cred, nu sunt convingși că pot juca vreun rol în luarea hotărârilor, că pot influența sistemul de funcționare și de decizie al politicului.

Participarea politică nu este un act internalizat, un demers a cărui importanță să fie conștientizată la nivel individual. Participarea politică a romilor se reduce la actul votării, majoritatea acestora participă la vot, deși nu cred în eficiența acestuia. Participarea la vot este motivată ca fiind o formă de a obține anumite drepturi cetățenești specifice: „PSD-ul ne-a dat ajutoare sociale, așa că l-am votat”. Opțiunea pentru un partid nu este o decizie individuală neapărat, ci mai degrabă una luată la nivelul comunităților caracterizate prin omogenitate de tradiție, limbă, istorie și probleme. Nu este deloc neglijabil fenomenul neparticipării la vot datorită lipsei actelor de identitate.

Informarea și decizia politică sunt delegate liderilor comunitari *“noi facem cum ni se spune, consilierul nostru se interesează află cu care o să ne fie mai bine și apoi votăm”* (Dragoslavele, județul Argeș) Există și pârgii alternative de informare și formare a atitudinilor și orientărilor politice cum ar fi religia (în comunitățile adventiste, martorii lui Iehova, penticostali).

Participarea politică a romilor este auto-percepută ca fiind o formă impusă, dinspre vârf spre bază, electoratul rom face politica elitelor române, o politică la nivel central, concentrată, cu slabe prelungiri la nivel local. Miezul activ al partidelor politice de etnie romă este extrem de redus numeric. De regulă aceștia sunt lideri comunitari carismatici care s-au auto-numit în fruntea comunităților sau au fost numiți și legitimați de către diverse structuri de putere (formale sau tradiționale) din afara comunităților. Chiar și la nivelul electoratului activ există dezinteres pentru doctrinele politice. O mare parte a acestora nu sunt înscriși în partid din punct de vedere legal, formal, deși se dedică total intereselor grupului. Nu au carnet de partid și nu cotizează. Mobilizarea politică se face numai dinspre lider spre electorat, electoratul răspunde, reacționează, nu inițiază și acționează.

Principalele teme electorale folosite în curțarea electoratului rom de către partidele ne-române au fost: rezolvarea punctuală a unor probleme (branșarea la curent electric, rezolvarea problemelor locuințelor).

Discriminarea, corectitudinea politică sunt declarate chiar la nivelul liderilor romilor ca fiind teme oarecum impuse și ineficiente *“noi ne-am inventat discriminarea. Ce Dumnezeu am crescut împreună, suntem vecini pe stradă, am muncit în același loc, pe același salar, și acum ni s-a urcat etnia la cap”* (lider rom).

Sărăcia și multiplele probleme sociale ale electoratului rom îl desensibilizează pentru mesaje politice cum ar fi: orientarea doctrinară a partidelor, elaborarea unui program coerent, de durată *„romii nu trebuie să facă politică adevărat, ei trebuie să se întoară cum bate vântul pentru că ei au nevoie să fie ajutați, indiferent cine conduce”* (lider rom).

Asumarea propriei etnii este un mecanism de excludere a participării politice reale a etniei rome *„unii dintre noi, după ce se ajung, uită de unde au plecat. Chiar dacă păstrează legătura cu noi, o fac pe ascuns, iar în public nu recunosc că sunt țigani”* (lider rom)

Adevarata forță de schimbare de mentalitate în ce privește trecerea de la o cultură a participării politice de suprapunere, la o participare politică reală o reprezintă în fapt organizațiile “sub-politice”(în opțiunea lui Giddens) adică ONG-urile rome. Formarea de organizații și asociații pentru romi reprezintă o mutație semnificativă, o ruptură de vechea tradiție. În prezent are loc formarea și expansiunea elitelor rome prin mecanisme sub-politice. Există însă disensiuni la nivel local și național între elita educată și liderii tradiționali pe de o parte și între romii politicieni și „ongiști”. Atitudinile de ignorare, delegitimare, desconsiderare sunt de partea ambelor tabere.” *Noi proștii facem politică iar ceilalți (din ONG-uri) câștiga bani”* (lider rom).

Eficiențizarea participării politice a romilor este forțată și susținută de organizații non-rome. A existat și există o presiune reală la nivel național și internațional pentru formarea liderilor romi. Actorii politici și sociali naționali și internaționali au impus apariția unor lideri-reprezentanți ai romilor pentru inițierea și continuarea dialogului. La nivel local prin decizii politice (cum ar fi elaborarea Strategia pentru Romi) au apărut funcționari-reprezentanți ai comunităților. Starergia Națională pentru Îmbunătățirea situației romilor favorizează apariția unei infrastructuri instituționale care ar putea constitui pepiniera viitorilor lideri politici.

Organizațiile internaționale accentuează legitimarea liderilor din necesitatea de a avea un partener roma, credibil și recunoscut. Pe de altă parte însă implicarea organizațiilor internaționale distorsionează mecanismele de participare politică la nivel național, demotivează elitele pentru afirmarea și implicarea pe scena politică națională.

“noi între noi (românii și romii nota autorului) ne știm câte parale facem și unii și alții. noi trebuie să dovedim celorlalți din străinătate” (lider rom).

Interesele elitei rome s-au mutat din plan național în plan internațional. Există o deosebită aplecare a organizațiilor rome spre agendele internaționale. Jocurile politice de pe scena politică națională pot părea dezinteresate și dezinteresante pentru elita romă. Acest climat actual de hiperconștientizare a „problematicii romilor” necesită o serie de precauții.

În planul strict al vieții politice, integrarea României în UE va crea o presiune în vederea creșterii activității organizațiilor și partidelor politice reprezentante ale minorității rome. Acest fapt se va produce atât la nivel central (cu privire la guvernarea locală) cât și la nivel local, acolo unde se așteaptă, conform principiului subsidiarității, o concentrare a resurselor și a deciziei. Statul va trebui să încurajeze organizațiile și asociațiile rome (și a altor minorități) pentru a devenii mai active în procesul de construire, implementare și evaluare a politicilor și proiectelor. Activitatea partidelor și organizațiilor rome va trebui să aibă ca efect incluziunea socială a romilor.

Curente noi din literatura de specialitate reflectă natura transnațională a comunităților de romi. Au apărut concepții potrivit cărora “romii sunt mai globali, decât alții” percepuți ca fiind cumva mai pregătiți pentru ce înseamnă fenomenul de globalizare. Stilul lor de viață, mobilitatea spațială deosebită deschid noi forme de expresie ale globalizării.

Bibliografie:

Achim, Viorel, (1998) *Țigani în istoria României*, Editura Enciclopedică, București

Andreescu, Gabriel (2004) *Națiuni și Minorități*, Editura Polirom, Iași

Almond, Gabriel A., Verba, Sidney, (1996) *Cultura civică*, Editura DU Style, București,.

Barany, Zoltan (2001) *Journal of Ethnopolitics and minorities in Europa Romani Electoral Politics and Behaviour*, University of Texas at Austin, USA

Bulai, Alfred (1999) *Mecanisme electorale ale societății românești*, Editura Paideea, București

Burtea, Vasile, (2001) *Puncte de vedere: Rromii - o noua „minoritate nationala” sau o etnie europeana ?* www.romathan.ro

Dahl, Robert, (2000) *Poliarhiile: participare și opoziție*, Institutul European, Iași

Farnworth, Michael; Brown, Michael G; Russinov, Rumyan; Tashev, Toni (2003) *Roma Political Participation in Bulgaria*, National Democratic Institute for International Affairs- Assessment Mission

Fuchs, Ester R; Minnite, Lorraine C; Shapiro Robert Y (1999) *Political Capital and Political Participation*, www.sipa.columbia.edu/RESEARCH/Paper/99-3.pdf

Fulga, Gheorghe (2004) *Societăți și sisteme politice contemporane*, Editura Economică, București

- Giddens, Antony (2001) *A treia cale*, Editura Polirom, București
- Giddens, Antony (2002) *A treia cale și criticii ei*, Editura Polirom, București
- Gurvitch, de Balandier (1972) *Extrase*, Presse Universitaires de France, Paris
- Ionete, Constantin (2003) *Clasa politică postdecembristă*, Editura Expert, București
- Kovats, Martin (2001) *Journal of Ethnopolitics and minorities in Europa* The Political Significance of the first National Gypsy Minority Self-Government (Országos Cigány Kisebbségi Önkormányzat), *The Centre for Russian and East European Studies University of Birmingham, UK*
- Leca (J.), M. Grawitz (M.) (Dir.), (1985) *Traité de science politique*, Presses Universitaires de France, Paris
- Liegeois, Jean Pierre (2003) Centre de recherches tsiganes Geopolitica și sociopolitica: noi perspective pentru romi www.romathan.ro
- Morar, Filon (2001) *Reprezentarea politică, Actori și autori*, Editura Paideea, București
- Paterman, Carole (1970) *Participation and Democratic Theory*, Cambridge University Press, Cambridge
- Schlozman Kay L. (2004) *Inequality and American Democracy*, Campbell Public Affairs Institute
- Uslaner Eric M. (2004) *Bowling Almost Alone: Political Participation in a New Democracy*, Department of Government and Politics, University of Maryland–College Park
- Rapoarte:
- OSI (2002) *Monitorizarea procesului de aderare la UE: Protecția Minorităților*
- OSCE (2003) *Supplementary Human Dimension Meeting on Roma and Sinti*
- Project on Ethnic Relations (2001) *Leadership, Representation and the Status of the Roma*, Krakow, Poland
- UNDP – Societatea Academică din România, (2001) *Raport de avertisment privind potențialul de criză - România*
- Centrul de Resurse pentru Diversitate Etnoculturală (2000) *Romii din România*

OSI (2000) *Programul de monitorizare a accesului UE. Drepturile minorităților în România (minoritatea romilor)*

Ministerul Informatiilor Publice (2003) *Raport privind progresele înregistrate în implementarea Strategiei Guvernului de Îmbunatatire a Situatiei Romilor*, Bucuresti

Centrul de resurse pentru diversitate etnoculturală (2005), *Minorități în tranziție. Raport privind politicile publice în domeniul minorităților naționale și etnice din România*, Cluj